

Harvard College Library

STRINDBERG COLLECTION

FORMED BY

ROBERT EMMONS LEE

Class of 1900

THE GIFT OF

HENRY HARMON STEVENS

Ph.D. 1916

FEBRUARY 14, 1927

August Strindberg

KAMMARSPEL

· OPUS · I ·

OVÄDER

AKTIEBOLAGET LJUS
STOCKHOLM 1907.

AUGUST STRINDBERG

KAMMARSPEL

OPUS 1

OVÄDER

AKTIEBOLAGET LJUS
STOCKHOLM 1907

CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM, 1907.

PERSONER:

HERRN, Pensionerad ämbetsman.

BRODERN, Konsuln.

KONDITOR Starck.

AGNES, hans dotter.

LOUISE, herrns släkting.

GERDA, herrns frånskilda fru.

FISCHER, Gerdas nye man, stum person.

ISKARLEN.

BREFBÄRARN.

LYKTTÄNDARN.

SCENERI.

1:o. **Husets façad.**

2:o. **Interiören.**

3:o **Husets façad.**

En modern husfaçad med sousterrain af granit, det öfre af tegel med gul puts; fönsterfattningar och ornament af sandsten; midt i sousterrainen låg port till gården och samtidigt ingång till konditoriet; façaden slutar med ett hörn till höger, där en skvär med stamrosor och andra blommor synes; i hörnet är en breflåda; ofvanpå sousterrainen är nedre botten med stora fönster som stå öppna; fyra af dessa höra till en matsal, elegant möblerad; ofvanpå nedre botten synes en trappa upp, hvars fyra midtfönster hafva fällda röda rullgardiner, som inifrån upplysas.

Framför façaden är trottoar med avenyens träd; i förgrunden en grön bänk och en gaslykta.

Konditorn ut med en stol och sätter sig på trottoaren.

Herrn synes vid bordet ini matsalen; bakom hans rygg en majolika-kakelugn, grön, med afsats på hvilken står en stor fotografi mellan två kandelabrar och blomvaser; en ljusklädd ung flicka serverar honom sista rätten.

Brodern (utanför) kommer in från vänster, knackar med sin käpp på fönsterplåten.

RRODERN.

Har du slutat snart?

HERRN.

Jag kommer strax.

BRODERN [hälsar Konditorn].

God afton, herr Starck, det är varmt fortfarande... [Sätter sig på bänken.]

KONDITORN.

God afton, herr konsul, det är rötmånadsvärme och vi ha syltat hela dan...

BRODERN.

Jaså... är det godt fruktår?

KONDITORN.

Skapligt nog; vårn var kall, men sommarn olidligt varm; vi som bott i stan ha fått känna på...

BRODERN.

Jag kom från landet i går, och när kvällarna bli mörka, så längtar man in...

KONDITORN.

Hvarken jag eller hustrun ha varit utom tullarna, affärn står visserligen still, men man måste vara på sin post och rusta till vintern; först har man jordgubbar och smultron, sen kommer körsbären, så ha vi hallonen och sen krusbär, meloner och hela höstskörden...

BRODERN.

Säg mig en sak, herr Starck, skall man sälja huset här?

KONDITORN.

Nej, inte hvad jag hört!

BRODERN.

Det bor mycket folk här?

KONDITORN.

Jag tror det är tio hushåll, om man räknar gårdsidan med; men man känner icke hvarann, det skvallras nämligen ovanligt lite här i huset, det synes snarare som om man gömde sig. I tio år har jag bott här, och de första två åren hade jag till grannar inåt gården ett okändt herrskap, som höll tyst hela dagen, men råkade i rörelse om natten, då det kom vagnar och afhämtade något. Först vid andra årets slut fick jag veta att här varit sjukhem, och att det som hämtades, var lik.

BRODERN.

Det var ruskigt!

KONDITORN.

Och det kallas det tysta huset!

BRODERN.

Ja, man talar väl lite, här.

KONDITORN.

Här har emellertid spelats dramer...

BRODERN.

Säg mig, herr Starck, hvem bor här, en trappa opp, ofvanpå min bror?

KONDITORN.

Ja, där oppe där de röda gardinerna lysa, där dog hyresgästen i somras, så stod det ledigt en månad, och för åtta dagar sedan flyttade ett herrskap in som jag inte sett... vet inte hvad de heter; jag tror inte de gå ut ens. Hvarför frågar konsuln mig detta?

BRODERN.

Hja... vet inte! De fyra röda gardinerna se ut som ridåer, bakom hvilka man repeterar blodiga dramer... så inbillar jag mig; där står en fenixpalm som ett järnris och kastar skugga på en gardin... om man fick se några figurer...

KONDITORN.

Jag har sett en hel mängd, men först senare, på natten!

BRODERN.

Var det damer eller herrar?

KONDITORN.

Det var nog båda delarna... men nu skall jag ner till mina grytor...

[går in i porten]

[Herrn ini salen har rest sig och tänder en cigarr; vid fönstret talar han nu med brodern.]

HERRN.

Jag är strax färdig. — Louise skall bara sy en knapp i min handske.

BRODERN.

Tänker du gå ned åt stan då?

HERRN.

Kanske vi går ett slag nedåt... Hvem var det du talte vid?

BRODERN.

Det var konditorn bara...

HERRN.

Jaså, ja det är en hygglig karl; mitt enda umgänge här i sommar för resten...

BRODERN.

Har du verkligen suttit inne hvarenda afton, aldrig varit ute?

HERRN.

Aldrig! De här ljusa kvällarna gör mig skygg, det är nog vackert på landet, men i stan verkar det såsom emot naturens ordning, nästan hemskt; tänder de bara första lyktan, så känner jag mig lugn igen och kan gå min aftonpromenad. Då blir jag trött och får bättre nattsömn...

[LOUISE lämnar handsken.]

Tack, mitt barn... fönsterna kan gärna stå, för här finns inga myggor... Nu kommer jag!

[Om ett ögonblick synes herrn komma ut från skvären och lägga ett bref i breflådan; fram på scenen, sätter sig på bänken bredvid BRODERN.]

BRODERN.

Men säg då: *hvarför* sitter du i stan, när du *kan* få vara på landet?

HERRN.

Jag vet inte! Jag har blifvit orörlig, jag är bunden vid denna våning genom minnena... endast därinne har jag ro och skydd. Där inne ja! Det är intressant att se sitt hem utifrån; jag föreställer mig att det är en annan som vandrar där inne... tänk, jag har vandrat där i tio år...

BRODERN.

Är det tio nu?

HERRN.

Ja, tiden går fort, när den väl har gått, men medan den pågår är den dryg... Huset var nytt den gången; jag såg hur de slog in parketten i salsgolfvet, hur de målade paneler och dörrar, och *hon* fick välja tapeterna, som sitta där än... Ja, det var det! Konditorn och jag äro de äldsta i gårn, och han har haft sina öden, han med... det är en sådan där människa som aldrig lyckas, har alltid något trassel; jag har liksom lefvat hans lif och burit hans börda parallelt med min egen.

BRODERN.

Dricker han då?

HERRN.

Neh! Slarfvar icke, men har ingen framfart... Emellertid, han och jag känna husets krönika: här

ha de dragit in med bröllopsvagnar och ut med likvagnar, och den där breflådan i hörnet, den har mottagit förtroenden...

BRODERN.

Ni hade ju dödsfall här midt i sommarn?

HERRN.

Ja, vi hade ett tyfusfall, det var en bankkamrer; och så stod våningen ledig en månad; men först kom kistan ut, sedan änkan, barnen och sist möblerna...

BRODERN.

Det var en trappa opp?

HERRN.

Där ofvanpå, där det lyser, hos de nykomna, som jag inte känner ännu.

BRODERN.

Har du inte sett dem heller?

HERRN.

Jag frågar aldrig om hyresgästerna; det som erbjuder sig själfmant mottager jag, utan att missbruka det eller inblanda mig, ty jag är mån om ålderdomens ro...

BRODERN.

Ja, ålderdomen! Jag tycker det är skönt att bli gammal, för då har man inte så långt kvar på rekordet.

HERRN.

Ja, visst är det skönt; jag gör opp mitt bokslut med lif och människor, och har redan börjat packa

in till resan; ensamheten är ju si och så, men när ingen har anspråk på ens person, så är friheten vunnen. Friheten att få gå och komma, att tänka och handla, äta och sofva efter eget val.

[Nu dras en rullgardin upp i öfre våningen, men endast ett stycke, så att man ser ett fruntimmers klänning, därpå fälles gardinen hastigt igen.]

BRODERN.

De röra på sig där oppe! Ser du?

HERRN.

Ja, det är så hemlighetsfullt, men värst är det om nätterna; ibland är det musik, men dålig sådan; ibland tror jag de spelar kort, och sent efter midnatt kommer det vagnar och hämtar... Jag klagar aldrig på hyresgäster, för då hämnas de, och ingen rättar sig... Det är bäst att inte veta något!

[En herre, barhufvad, i smoking kommer ut från skvären och lägger en stor mängd bref i lådan; där på försvinner han.]

BRODERN.

Det var en väldig post den där hade!

HERRN.

Det tycktes vara cirkulär!

BRODERN.

Men hvem var han själf då?

HERRN.

Det kan ju icke ha varit någon annan än hyresgästen en trappa upp...

BRODERN.

Det var han? Hvad såg han ut för, tyckte du?

HERRN.

Jag vet inte! Musiker, direktör, lite operett, på gränsen af variété, kortspelare, Adonis, lite af hvarje...

BRODERN.

Till hans hvita hy borde ha följt svart hår, men det var brunt, alltså färgadt eller peruk; smoking hemma antyder garderobsorg, och händernas rörelse när han stoppade ner brefven såg ut som blanda, ta af och ge...

[Man hör helt svagt en vals spelas en trappa upp.]

Alltid valser, kanske de har dansskola, men nästan alltid samma vals; hvad heter den där?

HERRN.

Jag tror minsann... det är Pluie d'Or... den kan jag utantill...

BRODERN.

Har du haft den i huset?

HERRN.

Ja! Jag har haft den och Alcazar...

[Louise synes ini salen småstökande med torkade glas på byffén].

BRODERN.

Är du nöjd med Louise fortfarande?

HERRN.

Mycket!

BRODERN.

Ska hon inte gifta sig?

HERRN.

Inte hvad jag vet!

BRODERN.

Syns ingen fästman?

HERRN.

Hvarför frågar du det?

BRODERN.

Kanske du reflekterar?

HERRN.

Jag? Nej tack! Då jag gifte mig sista gången var jag icke för gammal, eftersom vi genast fick barn; men nu är jag det, och nu vill jag åldras i ro... Tror du jag ville ha en husbonde i *mitt* hus och afhända mig lif, ära och gods?

BRODERN.

Lif och gods fick du behålla...

HERRN.

Var det någon skavank på äran då?

BRODERN.

Vet du inte det?

HERRN.

Hvad vill du säga?

BRODERN.

Hon mördade din ära, när hon gick...

HERRN.

Då har jag gått i fem år som mördad, utan att veta det?

BRODERN.

Har du inte vetat?

HERRN.

Nej, men nu skall du i två ord få veta verkliga förhållandet... Då jag vid femtio års ålder gifte om mig med en relativt ung flicka, hvars sinne jag vunnit, och som utan fruktan eller tvång gaf mig sin hand, så lofvade jag henne, att när min ålder blefve tyngande för hennes ungdom, skulle jag gå min väg, återskänkande henne friheten. Sedan barnet kommit i laga tid, och ingendera parten önskade flera af den sorten, sedan vår dotter börjat växa ifrån mig, och jag kände mig öfverflödig, så gick jag, det vill säga: jag tog en båt, eftersom vi bodde på en ö, och därmed var den sagan slut. Jag hade infriat mitt löfte, och räddat min ära, hvad mer?

BRODERN.

Jo, men hon ansåg sin ära angripen, ty hon hade velat gå själf, och därför mördade hon dig, med tysta anklagelser, som du aldrig fick veta.

HERRN.

Anklagade hon sig själf också?

BRODERN.

Nej, hon hade ingen grund.

HERRN.

Nå, då är det ingen fara!

BRODERN.

Vet du något om hennes och barnets öde sedan?

HERRN.

Jag begär ingenting att få veta! Sedan jag genomgått saknadens alla fasor, ansåg jag den affären vara jordad, och som endast vackra minnen stannat i våningen, så blef jag kvar. Tack nu emellertid för din dyrbara upplysning...

BRODERN.

Hvilken då?

HERRN.

Att hon ingenting hade att anklaga sig för, ty det hade varit anklagelse mot mig...

BRODERN.

Jag tror du lefver i en stor villfarelse...

HERRN.

Låt mig lefva i den, broder; ett rent samvete, relativt rent, har alltid varit mig som en dykardräkt, med hvilken jag stigit ner i djupen utan att kväfvas. [Reser sig.] Tänk att jag kom ur det där med lifvet! Och nu är det förbi! Ska vi gå ett slag på avenyn?

BRODERN.

Det kan vi göra, så få vi se hur de tänder första lyktan.

HERRN.

Men det skall visst bli månsken i kväll, augusti månsken?

BRODERN.

Jag tror det är fullmåne rentaf...

[Herrn vid fönstret, talar inåt:]

HERRN.

Louise, var snäll och gif mig min käpp! Den lätta sommarkäppen, bara att hålla i hand.

LOUISE [räcker ut en rörkäpp].

Här, patron!

HERRN.

Tack, mitt barn! Släck i salen, om du inte har något att beställa där... vi bli väl borta en stund, kan inte säga hur länge...

[HERRN och BRODERN gå till vänster.]

[Louise i fönstret; konditorn ut ur porten.]

KONDITORN.

God afton, fröken, det är något till varmt... har hennes herrar gått?

LOUISE.

Ja, de ha gått ett slag på avenyn... första aftonen patron är ute denna sommar.

KONDITORN.

Vi gamla älska skymningen, den döljer så mycket brister hos oss själfva och andra... vet fröken, att min gumma håller på att bli blind, men vill icke opereras! Det är ingenting att se på, säger hon, och hon önskar sig ibland vara döf med.

LOUISE.

Det kan så tyckas — ibland!

KONDITORN.

Ni förer ju ett stilla vackert lif där inne, i välstånd utan bekymmer; aldrig hör jag en röst höjas eller en dörr smällas, kanske lite för lugnt för en ung dam som ni?

LOUISE.

Nej bevars, jag älskar lugnet och det värdiga, behagfulla, afmätta, där man icke säger allt, och där man anser sig skyldig förbise det dagligas mindre angenäma...

KONDITORN.

Aldrig har ni främmande heller?

LOUISE.

Nej, det är bara konsuln som kommer, och en sådan broderskärlek har jag aldrig sett.

KONDITORN.

Hvem är egentligen äldst af de där två?

LOUISE.

Det kan jag inte säga... Om ett år skiljer dem eller par, eller om de äro tvillingar, vet jag inte, ty de behandla hvarandra med ömsesidig aktning, som om de båda vore äldre brodern.

AGNES [ut, söker smyga förbi konditorn].

KONDITORN.

Hvart skall du gå, min flicka?

AGNES.

Jag går bara ut och spatserar lite!

KONDITORN.

Det gör du rätt i, men kom snart igen!

AGNES [går].

KONDITORN.

Tror ni att patron sörjer sina kära ännu?

LOUISE.

Sörjer gör han inte, saknar icke heller, ty han önskar dem ej tillbaka, men han lefver med dem i minnet, där han bara äger det vackra...

KONDITORN.

Men dotterns öde oroar honom ibland...

LOUISE.

Ja, han måste ju befara, att modern gifte om sig, och sen berodde det ju på hvem som blef styffar...

KONDITORN.

Man har berättat mig, att hustrun från början afsagt sig allt understöd, men efter fem gångna år skickat advokat med en lång räkning på flera tusen...

LOUISE [afvisande].

Det känner jag icke...

KONDITORN.

Emellertid tror jag, att frun är vackrast i hans minne...

*

KÄLLARDRÄNG [in med buteljkorg med vinbuteljer].

Ursäkta, bor herr Fischer här?

LOUISE.

Herr Fischer? Inte hvad jag vet.

KONDITORN.

Kanske han heter Fischer, en trappa opp? Ring på en trappa opp, om hörnet.

KÄLLARDRÄNGEN [går åt skvären].

En trappa opp, tackar så mycket.

*

LOUISE.

Nu skall det bli en sömnlös natt igen, då det bärs opp buteljer.

KONDITORN.

Hvad är det för folk? Hvarför syns de aldrig?

LOUISE.

De gå visst ut bakvägen, jag har aldrig sett dem. Men jag hör dem!

KONDITORN.

Jag har också hört dörrsmällar och korksmällar, kanske andra smällar med...

LOUISE.

Aldrig öppnar de fönsterna, i den här värmen, det måtte vara sydlänningar... Se, nu blixtrar det! En, två, tre... Det är bara kornblixt! För det hörs intet dunder!

RÖST [nerifrån sousterrainen].

Starck lilla, kom ner och hjälp med sockerlagen!

KONDITORN.

Jag kommer, min gumma! — Si, vi håller på att sylta... jag kommer, jag kommer...

[Går ned till sitt.]

*

LOUISE [blir stående vid fönstret].

*

BRODERN (in långsamt från höger].

Har inte bror kommit tillbaks?

LOUISE.

Nej, herr konsul.

BRODERN.

Han gick in och telefonerade, jag skulle gå förut. Nå, han är väl strax igen... Hvad är det här för slag? [Böjer sig ner och tar upp ett brefkort]. Hvad står det? — »Bostonklubb efter midnatt... Fischers.» — Hvem är Fischers, vet Louise det?

LOUISE.

Det var nyss en karl med vin, som sökte en Fischer, en trappa upp.

BRODERN.

En trappa upp, Fischers! Röda rullgardinen som lyser likt en cigarrlykta om natten; jag tror ni fått dåligt sällskap i huset!

LOUISE.

Hvad är Bostonklubb?

BRODERN.

Det kan vara något rätt oskyldigt, dock, i det här fallet vet jag inte... Men hur har brefkortet? Det var *han*, som tappade det nyss; då lägger jag det i lådan... Fischer? Jag har hört det namnet förr, i sammanhang med något, som jag glömt... Fröken Louise, får jag fråga er en sak, talar aldrig min bror om... det förflutna?

LOUISE.

Aldrig med mig.

BRODERN.

Fröken Louise... får jag fråga er...

LOUISE.

Förlåt, nu kommer aftonmjölken, och jag måste ta emot den...

[Hon aflägsnar sig, mjölkflickan synes från höger, går in genom skvären].

*

KONDITORN [ut igen, tar af sin hvita mössa och flåsar].

Ut och in som en gräfling ur sin håla... det är alldeles rysligt där nere vid spisarna... och ingen aftonsvalka en gång...

BRODERN.

Det skall komma regn, efter som det blixtrar... Inte är det trefligt i stan, men häruppe har ni det lugnt; aldrig en vagn som bullrar, ännu mindre spårvagn, det är ju som på landet!

KONDITORN.

Det är nog lugnt, men för affärerna är det för lugnt; mitt yrke kan jag, men jag är en dålig säljare, har alltid varit, och kan inte lära mig, eller också är det något annat... jag har kanske inte sättet; för om en köpare behandlar mig som bedragare, så blir jag försagd först, och sedan så pass ond jag kan bli,

jag orkar inte bli riktigt ond numera; det slits ut, allting slits ut.

BRODERN.

Hvarför tar ni inte anställning då?

KONDITORN.

Inte vill någon ha mig!

BRODERN.

Har ni frågat då?

KONDITORN.

Hvad skulle det tjäna till?

BRODERN.

Ja — så?

[Nu höres ett långt utdraget »*Håh!*» uppifrån våningen].

KONDITORN.

Hvad i himlens namn ha de för sig där oppe? Dödar de hvarann?

BRODERN.

Jag tycker inte om det här nya okända, som kommit i huset. Det ligger som ett rödt åskmoln öfver en; hvad är det för människor? Hvar kommer de ifrån, hvad vill de här?

KONDITORN.

Det är så farligt att rota i andras angelägenheter, och man blir bara inblandad...

BRODERN.

Vet ni någonting om dem?

KONDITORN.

Nej, jag vet ingenting...

BRODERN.

Nu skrek de igen, i trappgången...

KONDITORN [drar sig in, sakta].

Det här vill jag inte vara med om...

*

[Fru GERDA, herrns frånskilda fru, kommer ut i skvären, barhufvad med nedfallet hår, upprörd; BRODERN går emot henne, de känna igen hvarandra, hon ryggar].

BRODERN.

Det var du alltså, min svägerska fordom?

GERDA.

Det är jag!

BRODERN.

Hur kom du i detta huset, och hvarför unnade du icke min broder att få njuta sin ro?

GERDA [förvildad].

Man uppgaf ett orätt namn på hyresgästen, jag trodde han flyttat, jag rår icke för det...

BRODERN.

Var icke rädd för mig, du skall icke vara rädd för mig, Gerda... kan jag hjälpa dig, hvad händer där oppe?

GERDA.

Han slog mig!

BRODERN.

Är din lilla flicka med?

GERDA.

Ja!

BRODERN.

Hon har styffar således?

GERDA.

Ja!

BRODERN.

Lägg opp ditt hår och lugna dig, så skall jag söka reda ut det här, men skona min bror...

GERDA.

Han hatar väl mig?

BRODERN.

Nej, ser du inte, hur han sköter dina blommor, på dina rabatter här; han bar hit jorden själf, du minns, i en korg; känner du dina blå Gentiana och resedan, dina rosor, Malmaison och Mervielle de Lyon, som han ympat själf; förstår du hur han vårdat ditt minne och er dotters?

GERDA.

Hvar är han nu?

BRODERN.

Han går på avenyn, han är strax här med aftontidningen, och när han kommer från vänster, går han in gårdsvägen, sätter sig i salen att läsa; stå stilla, så märker han dig inte! — Men du skall gå upp igen till dig...

GERDA.

Det kan jag inte, jag kan icke återvända till denne man...

BRODERN.

Hvem är han, och hvad?

GERDA.

Han... har varit sångare!

BRODERN.

Har varit, och är nu? Äfventyrare!

GERDA.

Ja!

BRODERN.

Håller spelhus?

GERDA.

Ja!

BRODERN.

Och barnet? Lockfågel!

GERDA.

Säg inte så!

BRODERN.

Det är rysligt.

GERDA.

Du tar för hårdt på det här.

BRODERN.

På snusk skall man ta fint, så fint! Men en rättfärdig sak skall man snuska ner! Hvarför skändade du hans ära, och hvarför narrade du mig att vara din medbrottsling? Jag var nog barnslig att tro dina ord, och jag försvarade din orätta sak mot hans!

GERDA.

Du glömmer, att han var för gammal.

BRODERN.

Nej, han var icke *då*, eftersom ni genast fick barnet; och när han friade, frågade han dig, om du ville ha ett barn med honom; därtill lofvade han återgifva dig friheten, när han uppfyllt sitt löfte, och när åldern började tynga.

GERDA.

Han öfvergaf mig, och det var skymf.

BRODERN.

Icke för dig! Din ungdom skyddade dig för skammen...

GERDA.

Han skulle ha låtit mig gå!

BRODERN.

Hvarför det? Hvarför ville du ha vanära på honom?

GERDA.

En måste ju ha det?

BRODERN.

Så underligt dina tankar gå! Emellertid har du mördat honom och narrat mig till detsamma; hur ska vi kunna upprätta honom?

GERDA.

Om han upprättas, så sker det på min bekostnad!

BRODERN.

Jag kan inte följa dina tankar, som bara gå på hat; men om vi lämna upprättelsen, och tänka på att rädda hans dotter, hvad skola vi då göra?

GERDA.

Det är mitt barn, lagen har tilldömt mig henne, och min man är hennes far...

BRODERN.

Du tar för hårdt på det där! Och du har blifvit vild och rå... Tyst, nu kommer han!

[HERRN in från vänster med en tidning i handen och går tankfull in gårdsvägen, under det BRODERN och GERDA stå orörliga, dolda af hörnet vid skvären.]

BRODERN och GERDA fram på scenen. Strax efter synes HERRN sätta sig ini salen och läsa tidningen.

GERDA.

Det var han!

BRODERN.

Kom hit och se ditt hem! Hur han bibehållit allt som det var ordnadt efter din smak! — Var inte rädd, han ser oss inte här i mörkret — ljuset bländar ju honom, förstår du.

GERDA.

Tänk hvad han har ljugit för mig...

BRODERN.

I hvilket afseende?

GERDA.

Inte har han åldrats! Han hade ledsnat på mig, det var alltihop. Se, en sån krage han har, och halsduken, efter sista modet; jag är säker om att han har en älskarinna!

BRODERN.

Du kan se hennes porträtt på kakelugnen där, mellan kandelabrarna.

GERDA.

Det är jag och barnet! Älskar han mig än?

BRODERN.

Ditt minne!

GERDA.

Det var underligt!

[HERRN hör upp att läsa och stirrar ut genom fönstret.]

GERDA.

Han ser på oss!

BRODERN.

Stå still!

GERDA.

Han ser mig rätt i ögonen.

BRODERN.

Stå still! Han ser dig icke!

GERDA.

Han liknar en död man...

BRODERN.

Han är ju mördad!

GERDA.

Hvarför skall du säga sådant!

[Nu belysas brodern och Gerda af en stark kornblixt].

HERRN [ini salen, fasar och reser sig; GERDA flyr bakom skvärens hörn].

Karl Fredrik!

[vid fönstret]

Är du ensam? — Jag tyckte... Är du verkligen ensam?

BRODERN.

Som du ser!

HERRN.

Det är så kvaft, och blommorna ge mig hufvudvärk... Nu skall jag bara sluta min tidning.

[Återtar sin plats.]

BRODERN [vid Gerdas sida].

Nu, till dina angelägenheter! Vill du, att jag följer dig opp?

GERDA.

Kanske! Men det blir så stridigt!

BRODERN.

Men barnet måste räddas! Och jag är lagkarl!

GERDA.

Nåväl, för barnets skull! Följ mig!

[De gå.]

HERRN [inifrån].

Karl Fredrik! Kom och spela schack! — Karl Fredrik!

RIDÅ.

2:o. INI SALEN. [I fonden kakelugnen; till vänster om denna dörr öppen till serveringsrummet; till höger dörr öppen till tamburen. Till vänster byffé med telefon; till höger piano och salsur. I vänster och höger vägg dörrar.]

LOUISE [in].

HERRN.

Hvart gick min bror?

LOUISE [orolig].

Han var utanför nyss, och kan icke vara långt borta.

HERRN.

Det är ett fasligt buller här ofvanpå; det är som om de trampade mig på hufvet; nu drar de ut byrålådor som om de ämnade resa, kanske rymma... Om Louise kunde schack ändå!

LOUISE.

Jag kan ju lite...

HERRN.

Nå, bara man vet, hur pjäserna gå, så reder det sig nog... Sitt ner mitt barn!

[Han ställer opp spelet].

De bullrar där oppe så att kronan skallrar, och här inunder eldar konditorn ... jag tror, jag flyttar snart.

LOUISE.

Det borde herrn göra ändå, har jag tyckt länge.

HERRN.

Ändå?

LOUISE.

Det är icke bra att sitta för länge i gamla minnen.

HERRN.

Hvarför inte det? När tid gått förbi, äro alla minnen vackra.

LOUISE.

Men herrn kan lefva tjugu år till, och det blir för långt att sitta i minnen, som dock blekna, och kanske en vacker dag ändra färg.

HERRN.

Så mycket du vet, lilla barn! — Börja nu och dra en bonde! Men inte dronningens, för då blir du matt i två drag.

LOUISE.

Då börjar jag med hästen ...

HERRN.

Lika farligt, kära du.

LOUISE.

Men jag tror jag börjar med hästen ändå!

HERRN.

Godt! Så drar jag min löparbonde...

[KONDITORN synes med en bricka i tamburen.]

LOUISE.

Där är herr Starck med tebrödet. Han går så tyst som en liten råtta!

[Reser sig och går ut i tamburen, tar emot brickan och så in i serveringsrummet.]

HERRN.

Nå, herr Starck, hur är det med gumman?

KONDITORN.

Jo, tack, det är ögonen som vanligt...

HERRN.

Har herrn sett min bror då?

KONDITORN.

Han går visst och spatserar utanför.

HERRN.

Har han fått sällskap?

KONDITORN.

Nähe! Det tror jag inte.

HERRN.

Det var inte i går herr Starck såg den här våningen.

KONDITORN.

Nej då, det är jämnt tio år sen...

HERRN.

Då ni kom med bröllopstårtan... Är det sig likt?

KONDITORN.

Alldeles lika... Palmerna ha ju vuxit förstås; ja, det är sig likt...

HERRN.

Och blir, tills ni kommer med begrafningstårtan. Efter en viss ålder ändras ingenting, allting stannar, men rör sig framåt bara som en kälke på sluttningen...

KONDITORN.

Ja, så är det!

HERRN.

Och på det här sättet är det lugnt... Ingen kärlek, inga vänner, bara lite sällskap i ensamheten; och då blir människor människor, utan äganderätt till ens känslor och sympatier; så lossnar man som en gammal tand, och faller ut, utan smärta och saknad. Louise till exempel, en ung vacker flicka, af hvars åsyn jag erfar ett välbehag, som af ett konstverk det man icke begär att få äga; ingenting stör vårt förhållande! Min bror och jag umgås som två gamla gentlemän, hvilka aldrig komma hvarann för nära eller intränga i förtroenden. Genom att hålla det neutralt med mänskorna, får man ett visst afstånd, och på afstånd ta vi oss bättre ut. Med ett ord, jag är nöjd med ålderdomen och dess stilla ro — [Utåt.] Louise!

LOUISE [i vänstra dörrn, vänligt som hela tiden].

Jag har fått hem tvätten, och jag måste räkna in den...

HERRN.

Nå, herr Starck, vill ni inte sitta ner och språka, kanske ni spelar schack?

KONDITORN.

Jag kan inte vara ifrån mina grytor, och klockan elfva skall bakugnen eldas... Tack emellertid för vänligheten...

HERRN.

Om ni får se min bror, så bed honom stiga in och hålla mig sällskap...

KONDITORN.

Det skall jag visst det... det skall jag visst!

[Går.]

*

HERRN [ensam; flyttar schackpjäserna under ett par sekunder, därpå reser han sig och vandrar].

Ålderdomens ro; ja!

[Sätter sig vid pianot och slår ett par ackord; stiger upp och vandrar igen.]

Louise! Kan du inte skjuta opp det där med tvätten?

LOUISE [i vänstra dörren].

Det är omöjligt, för tvätterskan har brådt, och hon har man och barn som vänta på henne...

HERRN.

Hja! — [Sätter sig ned vid bordet och trummar med fingrarna; försöker läsa i tidningen, men tröttnar; repar eld på tändstickor och blåser ut dem; tittar på klockan. Buller i tamburen.]

Är det Karl Fredrik?

BREFBÄRARN [synes].

Det är brefbärarn! Ursäkta jag stiger på, men dörrarna stå öppna!

HERRN.

Är det bref till mig?

BREFBÄRARN.

Bara ett brefkort!

[Lämnar och går.]

HERRN [läser kortet].

Herr Fischer igen! Bostonklubb! Det är han ofvanpå! Han med hvita händerna i smoking! Och

till mig! Det är oförskämdt! Jag måste flytta! — Fischer!

[Rifver sönder kortet. Buller i tamburen.]

Är det Karl Fredrik?

*

IS-KARLEN.

Det är is-karln!

HERRN.

Det var skönt att vi får is, i den här värmen! Men akta buteljerna i låren! Och lägg stycket på kant, så hör jag när det smälter och vattendropparna falla — det är mitt vattenur, som mäter ut tiden, den långa tiden... Hör nu, hvar tar ni den isen ifrån? — Har han gått? — Alla gå, hem, för att få höra sin röst och få sällskap... [Paus.]

Är det Karl Fredrik?

[Nu spelas ofvanpå Chopins Fantaisie Impromptu, opus 66, på piano; men endast första delen.]

HERRN [lyssnar, vaknar, ser uppåt taket].

Hvem är det som spelar? Mitt impromptu? [Han håller handen för ögonen och lyss.]

*

BRODERN [från tamburen].

HERRN.

Är det Karl Fredrik?

[Musiken afbrytes.]

BRODERN.

Det är jag!

HERRN.

Hvar har du varit så länge?

BRODERN.

Jag hade en affär att reda ut; har du varit ensam?

HERRN.

Ja visst! Kom och spela schack nu!

BRODERN.

Jag ville hellre prata! Och du kan också behöfva höra din röst.

HERRN.

Visst och sant, men vi kommer så lätt in i det förflutna...

BRODERN.

Så glömmer man det närvarande...

HERRN.

Det finns intet närvarande; det som nu går är det tomma intet; framom eller bakom — helst framom, ty där ligger hoppet!

BRODERN [vid bordet].

Hoppet, om hvad?

HERRN.

En förändring!

BRODERN.

Väl! Du vill säga att du fått nog af ålderdomens ro?

HERRN.

Kanske!

BRODERN.

Säkert alltså! Och om du nu finge välja mellan ensamheten och det förgångna...

HERRN.

Inga spöken dock!

BRODERN.

Dina minnen då?

HERRN.

De spöka icke; de äro mina dikter på vissa verkligheter; men om de döda skulle gå igen, det vore spöken!

BRODERN.

I alla fall, i minnet då, hvem af de två ger den vackraste hägringen, kvinnan eller barnet?

HERRN.

Båda! Jag kan icke skilja dem, och därför sökte jag aldrig få behålla barnet.

BRODERN.

Men var det rätt handladt? Tänkte du icke på möjligheten af en styffar?

HERRN.

Jag tänkte inte så långt då, men senare har jag nog — reflekterat — öfver — den saken.

BRODERN.

En styffar, som misshandlade, kanske förnedrade din dotter!

HERRN.

Tyst!

BRODERN.

Hvad hör du?

HERRN.

Jag tyckte mig höra »de små stegen», de små trippande stegen i korridorn, när hon kom att söka upp mig. — Det var barnet som var det bästa. Att se denna oförskräckta lilla varelse, som ingenting fruktade, ingenting anade af lifvets svek, inga hemligheter hade. Jag minns hennes första erfarenhet af mänskors ondska. Hon fick se ett vackert barn nere i parken, och hon gick med öppna armar emot den okända för att kyssa henne; det vackra barnet besvarade vänligheten med att bita henne i kinden och sedan räcka ut tungan. Du skulle ha sett min lilla Anne-Charlotte då: hon stod förstenad, icke af smärtan, men af fasan att se hela denna afgrund öppna sig som kallas människohjärtat. Jag har sett det en gång, då bakom de vackraste ögon plötsligen två främmande blickar som af ett elakt djur visade sig; jag blef bokstafligen så rädd, att jag såg efter om det stod någon bakom hennes ansikte, hvilken liknade en mask. Men hvarför sitter vi och talar om det här? Är det värmen och åskvädret eller hvad?

BRODERN.

Ensamheten ger tunga tankar, och du skulle ha sällskap; den här sommarn i staden tycks ha knäckt dig!

HERRN.

Det är de här sista veckorna bara; sjukdomsfallet och liket där oppe kom öfver mig, så att jag gick igenom det själf; konditorns sorger och bekymmer ha också blifvit mina, så att jag går och oroar mig för hans ekonomi, hans hustrus ögonsjukdom, hans framtid... och nu sist drömmer jag hvar natt om min lilla Anne-Charlotte... jag ser henne i faror, okända, ouppfunna, utan namn; och innan jag somnar, då örat skärpes alldeles otroligt, hör jag hennes små steg, och en gång hörde jag hennes röst...

BRODERN.

Hvar finns hon då?

HERHN.

H-ja!

BRODERN.

Om du skulle möta henne på gatan...

HERRN.

Då föreställer jag mig, att jag skulle förlora förståndet eller falla till marken... Jag var nämligen en gång mycket länge i utlandet, under den tid min lilla syster växte upp... efter flera års förlopp kom jag tillbaks, fann på ångbåtsbryggan en ung flicka, som tog mig i famnen. Jag såg med fasa tvenne ögon som trängde in i mina, men med främmande blickar, som uttryckte den hemskaste förskräckelse öfver att

icke vara igenkända. »Det är jag», upprepade hon flera gånger, innan jag kände igen min syster!

Så ungefär föreställer jag mig ett återseende med min dotter. Fem år vid den åldern gör en oigenkännlig! Tänk dig, att inte känna igen sitt barn! Densamma, men en främmande! Jag skulle icke öfverlefva det! Nej, då behåller jag hellre min lilla fyraåring där på hemmets altare; jag vill inte ha någon annan... [Paus.]

Är det Louise som stökar i linneskåpet? Det luktar rent, och det påminner... ja husmodern vid linneskåpet, den goda fén, som vårdar och förnyar; husfrun med strykjärnet som glättar det ojämna och tar ut rynkorna... ja, rynkorna...

[Paus.]

Nu — går — jag — in, och skrifver ett bref; vill du stanna här, så kommer jag strax igen?

[Går till vänster].

*

BRODERN [hostar.]

GERDA [syns i tamburdörren.]

Är, du... [Salsklockan slår]... Åh Gud! Denna klang... som jag burit tio år i öronen! Detta ur, som aldrig gick rätt, men mätte ut fem års långa timmar, dagars och nätters. [Ser sig om.] Mitt piano... mina palmer... matbordet; det har han hållit i ära, blankt som en sköld! Min byffé! Med

riddaren och Eva, Eva med äpplena i korgen... I högra lådan, längst in, låg en termometer... [Paus.] Jag undrar om den ligger kvar... [Går till byffé'n, drar ut högra lådan]... Ja, det gör den!

BRODERN.

Hvad skall det betyda?

GERDA.

Ja, den blef en symbol till slut! På det obeständiga! — När vi satt opp bo't, så blef termometern liggande, den skulle ju vara utanför fönstret... jag lofvade sätta ut den... glömde det; han lofvade göra det, och glömde. Så kältade vi på hvarann, och slutligen, för att komma ifrån det, så gömde jag den här i lådan... jag fick hat till den, och han med. Vet du hvad det innebar? — Jo, ingen trodde på varaktigheten af vår förbindelse, då vi genast kastade maskerna, och visade våra antipatier. Vi lefde första tiden liksom på språng... färdiga att fly när som helst. — Det var termometern... och här ligger han än! Opp och ner, alltid föränderlig, som väderleken. [Hon lägger den ifrån sig och går till schackspelet.] Mitt schackspel! Som han köpte för att fördrifva den långa väntans dagar, innan lillan kom! Hvem spelar han nu med?

BRODERN.

Med mig!

GERDA.

Hvar är han?

BRODERN.

Han är inne i sitt rum för att skrifva ett bref!

GERDA.

Hvar?

BRODERN [pekar åt vänster].

Där!

GERDA [far tillsammans].

Och här har han gått i fem år?

BRODERN.

Tio år, fem år ensam!

GERDA.

Han älskar ju ensamheten?

BRODERN.

Jag tror han har fått nog.

GERDA.

Visar han ut mig?

BRODERN.

Pröfva! Du riskerar ju ingenting, ty han är alltid artig.

GERDA.

Den där bordlöparn har jag inte gjort...

BRODERN.

Det vill säga, du riskerar, att han frågar efter barnet.

GERDA.

Men det är ju han som skall hjälpa mig att återfinna det...

BRODERN.

Hvart tror du Fischer har begifvit sig, och hvad är afsikten med denna flykt?

GERDA.

Att komma ur det obehagliga grannskapet först; sedan att få mig löpa efter; flickan vill han ha som gisslan.

BRODERN.

Balletten? Det får *fadern* icke veta, ty han hatar estraden!

GERDA [sätter sig vid schackspelet och ordnar pjäserna tanklöst].

Estraden! Jag har också varit där!

BRODERN.

Du?

GERDA.

Jag har ackompanjerat!

BRODERN.

Stackars Gerda!

GERDA.

Hvarför det? Jag älskade det lifvet; och när jag satt fången här, så var det icke fångvaktarns fel utan fängelsets, att jag vantrifdes!

BRODERN.

Men nu har du fått nog?

GERDA.

Nu älskar jag lugnet och ensamheten... mitt barn framför allt!

BRODERN.

Tyst, han kommer!

GERDA [reser sig som för att fly, men faller ner på stolen igen].

Åh!

BRODERN.

Nu lämnar jag dig! — Tänk icke på hvad du skall säga; det ger sig självt, som »nästa drag» i schackspelet!

GERDA.

Jag fruktar mest hans första blickar, ty i dem kan jag läsa, om jag förändrat mig till min fördel eller nackdel... om jag blifvit gammal och ful...

BRODERN [går in till höger].

Om han finner dig åldrad, så vågar han nalkas dig; finner han dig lika ung, så har han intet hopp, och han är mer anspråkslös än du tror! — Nu!

*

HERRN [synes gå långsamt förbi vänstra öppna dörren till serveringen; han bär ett bref i handen; försvinner, men blir strax därpå synlig i tamburen, och går så ut].

BRODERN [i höger dörr].

Han gick ut till breflådan!

GERDA.

Jag går aldrig igenom detta! Hur skall jag kunna bedja *honom* om hjälp till denna skilsmässa? Jag flyr! Det är för oblygt!

BRODERN.

Stanna! Du känner hans godhet utan gränser! Han hjälper dig, för barnets skull!

GERDA.

Nej, nej!

BRODERN.

Och endast han kan hjälpa!

*

HERRN [kommer raskt in från tamburen, nickar åt Gerda, hvilken han med sin närsynthet tar för LOUISE; går till telefon på byffé'n, och ringer; men i förbigående kastar han ett ord åt Gerda.]

Redan färdig! Ställ opp pjäserna, Louise, så börja vi om! från början...

GERDA [förstenad, begriper ingenting.]

HERRN [med ryggen åt Gerda, telefonerar].

Hallåh! — God afton, är det mamma? — Jo, tack godt! Louise sitter redan vid schackspelet, men är trött efter lite bråk hon har haft. — Ja, det är öfver

nu, och allting är klart! Bagateller bara! — Om det är varmt? Åskan har gått öfver våra hufven, midtöfver oss, men slog inte ner! Blindt alarm! — Hur sa du? Fischers! Jo, men de håller visst på att resa! — Hvarför så? Jag vet ingenting särskildt' — Jaså? Jaså? — Jo, den går sex och femton; yttre vägen genom skärgårn, och anländer, låt mig se, åtta och tjugufem! — Hade ni roligt då? — [Småskrattar.] — Ja, han är för tokig, när han sätter till; hva sa Maria om det? — Hur det har varit i sommar? Jo, bevars, Louise och jag ha hållit hvarann sällskap; hon har ett så jämnt och godt lynne. — Å, hon är så snäll, så! — Nej, tack, inte det!

GERDA [har börjat förstå, reser sig med fasa.]

HERRN.

Mina ögon? Jo, jag blir närsynt, men jag säger som konditorns gumma: det är ingenting att se på! Önskade vara lite döf också! Döf och blind! Grannarna ofvanpå bullra så fasligt om nätterna... det är någon spelklubb... Se så, nu afbröt de för att lyssna! [Ringer igen.]

LOUISE [synes i tamburdörren, osedd af herrn. GERDA betraktar henne med beundran och hat; Louise drar sig ut åt höger dörr.]

HERRN [vid telefonen].

Är du där? Tänk, att de afbryta samtalet med att lyssna! Alltså i morgon, klockan sex och femton! — Tack så mycket, likaledes! — Det skall jag visst det! Ajö, mamma! — [Ringer af.]

[Louise har dragit sig ut; Gerda står midt på golfvet.]

*

HERRN [vänder sig om; får sikte på Gerda och känner så småningom igen henne; tar sig åt hjärtat].

Åh, Herre Gud, var det du? Var det inte Louise nyss?

GERDA [stum].

HERRN [matt].

Hur — har du — kommit hit?

GERDA.

Förlåt mig, jag kom resande, gick förbi, och fick en längtan att återse mitt forna hem... fönstren stodo öppna...

[Paus.]

HERRN.

Är det sig likt, finner du?

GERDA.

Det är detsamma, men något annat, det har kommit något annat...

HERRN [olustig].

Är du nöjd — med ditt lif?

GERDA.

Jaha! Jag har det som jag önskat.

HERRN.

Och barnet?

GERDA.

Joo, hon växer, och trifs, har det godt.

HERRN.

Då skall jag icke fråga mer. — [Paus.] Önskar du något, af mig, kan jag vara dig till någon tjänst?

GERDA.

Jag tackar dig, men... jag behöfver ingenting, sedan jag sett att du också har det bra!

[Paus.]

Ville du se Anne-Charlotte?

[Paus.]

HERRN.

Jag tror inte, eftersom jag hör, hon har det bra. — Det är så svårt att ta om igen: det är som bakläxor, som man egentligen kan, fastän lärarn inte tycker så. — Jag är så långt ifrån det här — jag var på helt andra trakter — och jag kan inte knyta an vid det förflutna — det är mig svårt vara oartig, men jag ber dig inte sitta ner — du är en annan mans hustru — och du är inte samma person jag skildes från.

GERDA.

Är jag så — förändrad?

HERRN.

Så främmande! Röst, blick, sätt...

GERDA.

Har jag åldrats?

HERRN.

Det vet jag inte! — Man säger att på tre år finns inte en atom kvar af människans kropp — på fem år är allt förnyadt, och därför är ni som står där en annan än den, som satt och led här — jag kan knappt säga du, så vildt främmande känner jag er! Och jag antar att det skulle vara samma förhållande med min dotter!

GERDA.

Tala icke så där, jag önskade hellre du vore vred.

HERRN.

Hvarför skulle jag vara vred?

GERDA.

För allt ondt jag gjort dig!

HERRN.

Har du; det känner jag icke.

GERDA.

Läste du icke stämningen?

HERRN.

Nåhäh, den lämnade jag åt advokaten. [Sätter sig.]

GERDA.

Och domen då?

HERRN.

Den har jag icke heller läst. Då jag icke ämnar gifta om mig, behöfde jag icke sådana papper!

[Paus.]

GERDA [sätter sig].

HERRN.

Hvad stod i papperen för slag? Att jag var för gammal?

GERDA [tiger samtyckande].

HERRN.

Det var ju bara sanningen, så det skall icke genera dig! Jag skref precis det samma i min motstämning, och anhöll, att domstolen måtte återgifva dig friheten.

GERDA.

Skref du, att ...

HERRN.

Jag skref, att jag, icke *var*, men höll på att bli för gammal, *för dig!*

GERDA [stucken].

För mig?

HERRN.

Ja! — Jag kunde icke säga att jag var för gammal, när vi gifte oss, ty då hade ju barnets tillkomst fått en obehaglig tolkning, och det var *vårt* barn, icke sant?

GERDA.

Det vet du väl! — Men...

HERRN.

År det meningen jag skall skämmas för min ålder? Jo, om jag tog mig för att dansa boston och spela kort om nätterna, så kom jag snart i rullstoln eller på operationsbordet, och det vore skam!

GERDA.

Du ser inte så ut...

HERRN.

Trodde du jag skulle dö på skilsmässan?

GERDA [tiger tvetydigt].

HERRN.

De finnas som påstå att du mördat mig? Tycker du jag ser mördad ut?

GERDA [generad].

HERRN.

Dina vänner lär ha ritat af mig i småtidningar, men jag såg det aldrig, och det har varit makulatur nu i fem år! Inte behöfver du plåga ditt samvete för min skull.

GERDA.

Hvarför gifte du dig med mig?

HERRN.

Det vet du väl, hvarför en man gifter sig; och att jag inte behöfde tigga om din kärlek, det vet du

också. Och du bör minnas hur vi logo tillsammans åt alla visa rådgifvare, som varnade dig. — Men hvarför du lockade på mig, har jag aldrig kunnat förklara... När du efter vigseln inte såg mig, utan uppförde dig som om du befann dig på en annans bröllop, så trodde jag att du hållit ett vad att du skulle mörda mig. Alla mina underordnade hatade ju mig såsom varande chefen i verket, men de blefvo strax dina vänner. Så fort jag fick en fiende, så blef han *din* vän! Hvilket gaf mig anledning säga: Du skall icke hata dina ovänner, sant, men du skall icke älska *mina* ovänner! — Emellertid, när jag såg hvar jag hade dig, så började jag packa in, men jag ville först ha ett lefvande vittne på att du farit med osanning, och därför väntade jag ut lillans ankomst.

GERDA.

Tänk, att du kunde vara så falsk!

HERRN.

Jag blef förtegen, men ljög aldrig! — Du förvandlade småningom mina vänner till detektiver, och du förledde min egen bror till trolöshet mot mig. Men det värsta af allt, du väckte tvifvel om ditt barns äkta börd med ditt tanklösa prat!

GERDA.

Det har jag tagit tillbaks!

HERRN.

Ett utfluget ord kan icke tas vid vingarna igen. Och det allra värsta är, att det falska ryktet nått fram till barnet, som anser sin mor vara en...

GERDA.

Hu, nej!

HERRN.

Jo, så är det! — Du byggde ett helt torn på en lögngrund, och nu ramlar lögntornet öfver dig!

GERDA.

Det är inte sant!

HERRN.

Joho! Jag råkade Anne-Charlotte nyss...

GERDA.

Har du råkat...?

HERRN.

Vi råkades i trappan, och hon sa att jag var hennes onkel; vet du hvad onkel är? Det är en äldre vän till huset och modern. Och jag vet att i skolan går jag och gäller som onkeln, också! — Det är ju rysligt för barnet.

GERDA.

Har du råkat?

HERRN.

Ja! Men det behöfde jag inte tala om för någon. Har jag iute rättighet att tiga? För öfrigt var mötet så upprörande, att jag strök ut det ur mitt minne, såsom om det aldrig existerat.

GERDA.

Hvad kan jag göra för att upprätta dig?

HERRN.

Du? Inte kan du ge mig upprättelse, det kan jag endast göra själf.

[De fixera hvarandra skarpt och länge.]

Det vill säga, jag har redan fått upprättelse...

[Paus.]

GERDA.

Kan jag icke godtgöra, kan jag icke bedja dig förlåta, glömma...

HERRN.

Hvad menar du?

GERDA.

Återställa, reparera...

HERRN.

Menar du återknyta, börja om, återinsätta dig som husbonde öfver mig? Nej tack! Jag vill inte ha dig!

GERDA.

Detta skulle jag höra!

HERRN.

Känn på!

[Paus.]

GERDA.

Det är en vacker bordlöpare, den där...

HERRN.

Ja, den är vacker!

GERDA.

Hvar har du fått den?

[Paus.]

*

LOUISE [synes i serveringens dörr med en räkning i handen].

HERRN [vänder sig om].

Är det en räkning?

GERDA [reser sig, drar på handskarna så att knapparna ryka].

HERRN [tar upp pengar till räkningen].

Aderton och sjuttiotvå! Det är jämnt!

LOUISE.

Får jag lof att säga herrn ett ord?

HERRN [reser sig, går åt dörren, där Louise hviskar något till honom.]

Åh, herre...

LOUISE [går ut].

*

HERRN.

Stackars Gerda!

GERDA.

Hvad menar du? Att jag vara skulle svartsjuk, på din piga?

HERRN.

Nej, det menade jag icke!

GERDA.

Jo, och du menade att du var för gammal för mig, men inte för henne. Jag förstår skymfen... hon är vacker, det nekar jag inte till, som piga betraktad...

HERRN.

Stackars Gerda!

GERDA.

Hvarför säger du så?

HERRN.

Därför att det är synd om dig! Svartsjuk på min tjänare, det är väl upprättelse...

GERDA.

Jag, svartsjuk...

HERRN.

Hvarför rasar du då mot min hyggliga stilla frände.

GERDA.

»Mer än din frände»...

HERRN.

Nej, mitt barn, jag har resignerat för länge sen... och är så nöjd med min ensamhet...

[Det ringer i telefon; herrn går intill.]

»Herr Fischer? Det är inte här! — Jaså, jo det är jag. — Har han rymt? — Med hvem har han rymt? — Konditor Starcks dotter! Åh, Herre Gud! Hur gammal var hon? — Aderton år! Bara barnet!»

GERDA.

Att han rymt, det visste jag! — Men med en kvinna! — Nu är du glad?

HERRN.

Nej, jag är icke glad; ehuruväl det soulagerar mitt sinne när jag ser att det finns rättvisa i världen! Lifvet löper fort, och nu sitter du där jag satt!

GERDA.

Hennes aderton år mot mina tjugunio — jag är gammal, för gammal för honom!

HERRN.

Allting är relativt, äfven åldern! — Men nu till en annan sak! Hvar är ditt barn?

GERDA.

Mitt barn! Det hade jag glömt! Mitt barn! Herre Gud! Hjälp mig! Han har tagit barnet med sig; han älskade Anne-Charlotte som sin egen dotter... följ mig till polisen... följ mig!

HERRN.

Jag? Nu begär du för mycket!

GERDA.

Hjälp mig!

HERRN [går till höger dörr].

Karl Fredrik, kom och tag en droska; följ så Gerda ner till polisen. — Vill du inte?

BRODERN [in].

Visst vill jag! Vi äro ju människor i Jesu namn!

HERRN.

Fort! Men säg ingenting åt herr Starck; allt kan repareras ännu. Stackars han — och stackars Gerda! — Skynda er!

GERDA [ser ut genom fönstret].

Det börjar regna, låna mig en paraply... Aderton år — bara aderton år — fort!

[Ut med brodern.]

HERRN [ensam].

Ålderdomens ro! — Och mitt barn, i händerna på en äfventyrare! — Louise!

LOUISE [in].

HERRN.

Kom och spela schack med mig!

LOUISE.

Har konsuln...?

HERRN.

Han har gått ut i ett ärende... regnar det än?

LOUISE.

Nej, nu håller det oppe!

HERRN.

Då går jag ut och svalkar mig. [Paus.] Du är en snäll flicka, och förståndig; du kände konditorns dotter?

LOUISE.

Ja, mycket litet!

HERRN.

Var hon vacker?

LOUISE.

Ja—a!

HERRN.

Kände du herrskapet här ofvanpå?

LOUISE.

Jag har aldrig sett dem!

HERRN.

Undvikande!

LOUISE.

Jag har lärt att tiga, här i huset.

HERRN.

Jag erkänner att den antagna döfheten kan gå för långt och bli lifsfarlig.

Håll té i ordning, så går jag ut och svalkar mig. — Och en sak, mitt barn, du ser ju hvad här passerar, men fråga mig ingenting.

LOUISE.

Jag? Nej, herrn, jag är inte nyfiken.

HERRN.

Tack för det!

RIDÅ.

* * *

3:o. Husfasaden som i 1:o. Det lyser nerifrån konditorns; en trappa upp är det tändt, fönsterna stå uppe och rullgardinerna äro uppdragna.

*

KONDITORN [utanför sin dörr].

HERRN [på gröna bänken[.

Det var en liten god regnskur vi fick.

KONDITORN.

Riktigt välsignad; så nu komma hallonen igen...

HERRN.

Då skall jag be att få tinga på några liter, för vi ha ledsnat på att sylta själfva — det står bara och jäser och möglar...

KONDITORN.

Jo, jag känner till det; man ska gå och valla på syltburkarna som på okynniga barn; det finns de som lägger i salicylsyra, men det är bara nya knep, som jag inte är med om...

HERRN.

Salicyl, ja det skall vara antiseptiskt — och det kan ju vara bra...

KONDITORN.

Ja, men det smakar utaf det... och det är knep..

HERRN.

Hör nu, har herr Starck telefon?

KONDITORN.

Nej, jag har ingen telefon...

HERRN.

Jaså!

KONDITORN.

Hvarför frågar herrn det?

HERRN.

Ja, jag kom att tänka på... man behöfver ju telefon ibland... beställningar... viktiga meddelanden...

KONDITORN.

Kan så vara; men ibland är det godt att slippa — meddelanden.

HERRN.

Erkännes! Erkännes! — Jaa! Jag får alltid lite hjärtklappning när det ringer opp — man vet ju aldrig hvad man får höra... och jag vill ha ro.. ro, framför allt!

KONDITORN.

Jag med!

HERRN [ser på klockan.]

De skulle väl tända lyktan snart!

KONDITORN.

Han har visst glömt bort oss, för det lyser redan på avenyn...

HERRN.

Då kommer han snart! Det skall bli riktigt roligt att få se sin lykta igen...

[Det ringer på telefon ini salen; Louise synes där inne; herrn reser sig, tar sig åt hjärtat, och försöker lyssna, men man hör icke samtalet.]

[Paus.]

LOUISE [ut från skvären].

HERRN [orolig].

Hvad nytt?

LOUISE.

Oförändradt!

HERRN.

Var det min bror?

LOUISE.

Nej, det var frun!

HERRN.

Hvad ville hon?

LOUISE.

Tala vid patron!

HERRN.

Det vill jag inte! Ska jag trösta min bödel? Jag har gjort det förr, men nu är jag trött på det! — Ser du där oppe! De har gått ifrån ljusen — tomma rum i belysning är mera hemskt än i mörker... man ser ju spökena. — [Halfhögt.] Och konditorns Agnes, tror du han vet något?

LOUISE.

Det är svårt att säga, för han talar inte om sina sorger, och ingen annan heller här i tysta huset.

HERRN.

Borde man säga honom?

LOUISE.

Nej, för Guds skull...

HERRN.

Men det är visst inte första gången hon ger honom bekymmer?

LOUISE.

Han talar aldrig om henne...

HERRN.

Det är rysligt! Ska vi få se slutet snart!

[Det ringer ini salen.]

Nu ringer det igen! Gå inte dit! Jag vill inte veta något! — Mitt barn! I detta sällskap! En äfventyrare och en slinka! — Det är gränslöst! Stackars Gerda!

LOUISE.

Det är bättre få visshet — jag går in — herrn måste göra något!

HERRN.

Jag kan inte röra mig... ta emot kan jag, men hugga igen, nej!

LOUISE.

Men om man håller ifrån sig en fara, så tränger den sig på en, och om man icke gör motstånd, blir man nedgjord!

HERRN.

Men om man icke inlåter sig, blir man oåtkomlig!

LOUISE.

Oåtkomlig?

HERRN.

Allting reder sig bättre, om man icke trasslar till det genom ingripande. Hur vill man att jag skall kunna styra, där så många passioner blåsa! Inte kan jag kufva deras lidelser eller ändra deras kurs.

LOUISE.

Men barnet?

HERRN.

Jag har ju afstått mina rättigheter... och för öfrigt — uppriktigt sagdt, jag är inte angelägen — nu icke alls, sedan *hon* kom in och förstörde mina minnesbilder; hon utplånade allt vackert jag gömt, och där finns intet kvar.

LOUISE.

Det är ju befrielsen!

HERRN.

Se så tomt det ser ut, där inne! Som efter en flyttning... och där oppe, som efter en eldsvåda!

LOUISE.

Hvem kommer där?

AGNES [in, upprörd, rädd, behärskar sig, går mot gårdsporten, där konditorn sitter].

LOUISE [till herrn].

Det är Agnes! Hvad betyder det?

HERRN.

Agnes! — Då börjar det reda sig!

*

KONDITORN [alldeles lugn].

God afton, mitt barn, hvar har du varit?

AGNES.

Jag har varit ute och gått!

KONDITORN.

Mamma har frågat efter dig flera gånger.

AGNES.

Jaså! Ja, jag kommer nu!

KONDITORN.

Gå ner och hjälp henne elda lilla ugnen, så är du snäll!

AGNES.

Är hon ond på mig, då?

KONDITORN.

Inte kan hon bli ond på dig!

AGNES.

Jo då, men hon säger ingenting.

KONDITORN.

Det är ju bra det, kära barn, att du slipper bannor!

AGNES [går in].

*

HERRN [till Louise].

Vet han, eller vet han inte?

LOUISE.

Måtte han lefva i sin okunnighet...

HERRN.

Men hvad har händt? En brytning! [Till konditorn.] Hör nu herr Starck!

KONDITORN.

Var det något?

HERRN.

Jag tänkte... Såg herr Starck någon gå ut härifrån för en stund sedan?

KONDITORN.

Jag såg en is-karl, och en brefbärare, tror jag.

HERRN.

Jaså! — [Till Louise.] Kanske det var misstag — att man hört orätt — jag kan icke förklara detta.. Kanske han narras! Hvad sade frun i telefon?

LOUISE.

Hon ville tala med herrn.

HERRN.

Hur lät det? Var hon upprörd?

LOUISE.

Ja.

HERRN.

Jag finner det något oblygt att vädja till mig i en sån här angelägenhet...

LOUISE.

Men barnet!

HERRN.

Tänk, jag mötte min dotter i trappan, och när jag frågte om hon kände igen mig, kallade hon mig onkel, och så upplyste hon att hennes pappa var där oppe... Han är ju styffar och har alla rättigheter — de ha suttit och utrotat mig, förtalat mig...

LOUISE.

Det stannar en droska i hörnet!

[Konditorn drar sig in.]

HERRN.

Måtte de inte komma igen bara, så att jag får dem på halsen — tänk, att höra mitt barn lofsjunga sin far, den andre — och så börja om igen den gamla historien: »Hvarför gifte du dig med mig?» — »Det vet du väl; men hvarför ville du ha mig?» — »Det vet du väl» och så vidare intill världens ända.

LOUISE.

Det är konsuln, som kommer!

HERRN.

Hur ser han ut?

LOUISE.

Han gör sig inte brådtom.

HERRN.

Läser öfver hvad han skall säga, ser han nöjd ut?

LOUISE.

Mera betänksam...

HERRN.

Jaså... Det var så alltid; bara han kom i närheten af den kvinnan, så blef han trolös mot mig... Hon kunde charmera alla, utom mig! För mig var hon den råa, simpla, fula, dumma, och för de andra var hon den fina, älskvärda, sköna, intelligenta! Allt det hat, som min självständighet väckte omkring mig, samlade sig kring henne som en oändlig sympati för den som gjorde mig orätt. Genom henne sökte de behärska och influera mig, såra mig, döda mig slutligen!

LOUISE.

Nu skall jag gå in och vakta vid telefon — det här ovädret skall väl också gå öfver!

HERRN.

Mänskorna tål inte självständiga; de vill att man skall lyda dem; alla mina underordnade ända ner till vaktmästarna i verket ville att jag skulle lyda dem; men när jag inte ville lyda, kallade de mig despot. Pigorna i huset ville att jag skulle lyda dem och äta uppvärmd mat, men när jag inte ville, så hetsade de frun på mig, och slutligen ville frun att jag skulle lyda barnet, men då gick jag, och så blef det sammansvärjning mot tyrannen — det skulle vara jag! —

Skynda dig in nu, Louise, så få vi tända minan här ute!

BRODERN [in från vänster].

HERRN.

Resultatet! — Inga detaljer!

BRODERN.

Få vi sitta ner, jag är litet trött...

HERRN.

Det har visst regnat på bänken...

BRODERN.

Men när du har suttit där, kan det väl icke vara farligt för mig!

HERRN.

Hur du vill! — Hvar är mitt barn?

BRODERN.

Får jag börja med början?

HERRN.

Börja!

BRODERN [långsamt].

Jag kom ner till stationen med Gerda — vid biljettluckan såg jag honom och Agnes...

HERRN.

Agnes var med alltså?

BRODERN.

Ja, och ditt barn! — Gerda stannade utanför, och jag gick fram. I samma ögonblick lämnade *han* Agnes biljetterna, men när hon fick se att de voro till tredje klass, kastade hon dem i ansiktet på honom och gick ut till en droska.

HERRN.

Usch!

BRODERN.

I detsamma jag etablerade en förklaring med herrn, skyndade Gerda fram och tog barnet, samt försvann i vimlet...

HERRN.

Hvad sa herrn?

BRODERN.

Ja; du vet, när man får höra andra parten, etcetera!

HERRN.

Jag vill höra! — Han var naturligtvis inte så dålig som vi tänkt oss, han hade också sina sidor...

BRODERN.

Just så!

HERRN.

Kunde tänka det! Men du vill väl inte att jag skall sitta och höra loftal öfver min fiende?

BRODERN.

Nej, inte loftal, men förmildrande omständigheter...

HERRN.

Ville du någonsin höra på mig, när jag upplyste dig om rätta förhållandet? Ja, du hörde och svarade med ogillandets tystnad, som om jag satt och ljög. Du stod alltid på det orättas sida, och du trodde bara lögn, och detta därför att — du var förtjust i Gerda. Men det fanns äfven ett annat motiv...

BRODERN.

Säg icke mer nu, bror! — Du ser bara från din synpunkt!

HERRN.

Hur vill du att jag skall se mitt förhållande från fiendens synpunkt, jag kan väl icke lyfta hand mot mig själf?

BRODERN.

Jag är icke din fiende.

HERRN.

Jo, när du är vän med den som gjort mig orätt! — — — Hvar är mitt barn?

BRODERN.

Det vet jag inte.

HERRN.

Hur slutade det på stationen?

BRODERN.

Herrn reste ensam söderut.

HERRN.

Och de andra?

BRODERN.

Försvunna!

HERRN.

Då kan jag ha dem öfver mig igen!

[Paus.]

Såg du om de andra följde med?

BRODERN.

Nej, han for ensam!

HERRN.

Då är man klar med den åtminstone! Numro två! — Återstår: modern och barnet!

BRODERN.

Hvarför lyser det där oppe i våningen?

HERRN.

Därför att de glömt att släcka.

BRODERN.

Jag ska gå opp...

HERRN.

Nej, gå inte! — Måtte de inte komma igen, bara! Ta om, ta om, bakläxa på alltsammans!

BRODERN.

Men början har ju redt ut sig...

HERRN.

Och det värsta återstår... Tror du de kommer tillbaka?

BRODERN.

Inte hon, sedan hon måste ge dig upprättelse i Louise's närvaro.

HERRN.

Det hade jag glömt! Hon gjorde mig verkligen den äran bli svartsjuk! Jag tror det finns rättvisa i världen!

BRODERN.

Och så fick hon veta att Agnes var yngre.

HERRN.

Stackars Gerda! Men i sådana här fall får man inte säga det åt människorna, att det finns rättvisa, en hämnande rättvisa... för det är bara osant att de älskar rättvisan!

Och man ska ta fint på *deras* snusk!

Och Nemesis — den är bara för andra!...

Nu ringde det. Han låter som en skallerorm, telefonen!

*

LOUISE [synes inne vid telefonen].

*

[Paus.]

*

HERRN [till Louise].

Stack ormen?

LOUISE [i fönstret].

Får jag tala vid herrn?

HERRN [till fönstret].

Säg!

LOUISE.

Frun har rest till sin mor i Dalarna för att bosätta sig där med barnet.

HERRN [till brodern].

Mor och barn till landet, i ett godt hem! Nu har det redt sig! Åh!

LOUISE.

Och frun bad mig gå opp och släcka i våningen.

HERRN.

Gör det med detsamma, Louise, och dra ner gardinerna så vi slipper se det här!

LOUISE [går].

*

KONDITORN [ut igen].

*

KONDITORN [tittar uppåt].

Jag tror ovädret har gått öfver.

HERRN.

Det tycks verkligen ha klarnat, och då få vi månsken.

BRODERN.

Det var ett välsignadt regn!

KONDITORN.

Alldeles härligt!

HERRN.

Se där kommer lykttändarn, ändtligen!

*

LYKTTÄNDARN [in, tänder lyktan].

HERRN.

Första lyktan! Nu är det höst! Det är vår årstid, gubbar! Det börjar skymma, men då kommer förståndet och lyser med blindlyktan, så man inte går villovägar.

LOUISE [syns uppe genom fönstren; strax därpå blir det mörkt].

HERRN [till Louise].

Stäng fönsterna, och drag sen ner gardinerna, så få minnena gå och lägga sig att sofva, i ro! Ålderdomens ro! Och i höst flyttar jag från det tysta huset.

PRIS:

1 KRONA

Centraltryckeriet, Stockholm 1907

August Strindberg

KAMMARSPEL

· OPUS · II ·

BRÄNDA TOMTEN

AKTIEBOLAGET LJUS
STOCKHOLM 1907.

Scan 9250.210

AUGUST STRINDBERG

KAMMARSPEL

OPUS 2

BRÄNDA TOMTEN

AKTIEBOLAGET LJUS
STOCKHOLM 1907

CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM, 1907.

SCENERI:

Vånstra hälften af fonden upptages af murarna efter ett afbrändt envåningshus; man ser tapeterna på väggarna, och kakelugnar.

Där bakom synes en blommande frukträdgård.

I höger kuliss ett utvärdshus med krans på en stång; utanför bord och bänkar.

Till vänster i förgrunden räddade möbler och husgeråd hopkastade i hög.

PERSONER:

FÅRGARN, Rudolf Valström.
FRÄMLINGEN, dennes broder, Arvid Valström.
MURARN [svåger till trädgårdsmästarn], Andersson.
GUMMAN, hans hustru.
TRÄDGÅRDSMÄSTARN, Gustafsson, murarns svåger.
ALFRED, hans son.
STENHUGGARN [syssling till lik-kusken], Albert Eriksson.
MATILDA, hans dotter.
LIK-KUSKEN, syssling till stenhuggarn.
CIVIL, polis.
MÅLARN, Sjöblom.
FRU VESTERLUND, värdinna på »Sista Spiken», förr sköterska hos färgarn.
FRUN, färgarns hustru.
STUDENTEN.

MÅLAREN står och stryker fönsterfodren på värdshuset; han följer lyssnande alla samtal.

MURARN står och gräfver i ruinerna.

En CIVIL POLIS.

CIVIL POLIS.

Är det riktigt slocknadt nu?

MURARN.

Det syns ingen rök åtminstone.

CIVIL.

Då skall jag framställa några frågor igen. — [Paus.] Murarn är född här i kvarteret?

MURARN.

Ja, då! I sjuttifem år har jag bott här på gatan; när jag inte var född byggdes detta hus, min far var med och murade...

CIVIL.

Då känner han alla här på trakten?

MURARN.

Vi känner hvarann allihop, för det är något särskildt med den här gatan; de som kommit dit en gång, kommer aldrig därifrån, det vill säga att de som flytta, kommer alltid tillbaka ändå, förr eller senare, tills de förs ut till körgårn, som ligger längst ut i ändan af gatan.

CIVIL.

Ni har ett särskildt namn på ert kvarter här?

MURARN.

Vi kallar det Moraset; och alla hata hvarann, misstänka hvarann, förtala hvarann, pina hvarann...

[Paus.]

CIVIL.

Hör nu, elden utbröt klockan half elfva på aftonen; var porten stängd då?

MURARN.

Ja, si det vet jag inte, för jag bor i gårn bredvid...

CIVIL.

Hvar börja' det brinna då?

MURARN.

Oppe i vindskammarn, där studenten bor.

CIVIL.

Var han hemma?

MURARN.

Näh, han var på teatern.

CIVIL.

Hade han gått ifrån lampan då?

MURARN.

Ja, si det vet jag inte...

[Paus.]

CIVIL.

Är studenten släkt med husägarn?

MURARN.

Näh, det tror jag inte. — Är herrn vid polisen?

CIVIL.

Hur kom det sig att inte värdshuset tog eld?

MURARN.

De kasta brandsegel öfver och sprutade på!

CIVIL.

Det är konstigt att inte äppelträna förstördes af hettan!

MURARN.

De stod i knopp och det hade regnat om dagen, men af värmen slog de ut i blom midt i natten, lite för tidigt så att säga, för kommer det nu frost, så är trädgårdmästarn bet.

CIVIL.

Hvad är trädgårdsmästarn för karl?

MURARN.

Han heter Gustafsson...

CIVIL.

Men hvad är det för en karl?

MURARN.

Hör nu herrn, jag är sjuttifem år... och därför vet jag intet ondt om Gustafsson, och visste jag, skulle jag inte stå och säga't här!

[Paus.]

CIVIL.

Och husägarn heter Valström, färgare, sextio år omkring, gift...

MURARN.

Fortsätt själf! Jag låter inte pumpa mig mera.

CIVIL.

Anses det vara mordbrand?

MURARN.

Det anses alla eldsvådor,

CIVIL.

Hvem misstänkes då?

MURARN.

Den intresserade är alltid misstänkt af brandstodsbolaget; därför har jag aldrig haft assureradt.

CIVIL.

Har han hittat något vid gräfningen?

MURARN.

Alla dörrnycklarna brukar man hitta, för ingen människa har tid att ta ur dem, när elden sitter i knutarna, utom ibland, undantagsvis, när de tas ur nämligen...

CIVIL.

Det var inte elektrisk belysning i huset?

MURARN.

Inte i det här gamla huset, och väl var det, för nu kan de inte skylla på kortslutning.

CIVIL.

Skylla på? Väl var det! — Hör nu...

MURARN.

Tänker han snärja mig? Gör inte det, för då tar jag tillbaka.

CIVIL.

Ta tillbaka? Det kan han inte!

MURARN.

Inte?

CIVIL.

Nehej!

MURARN.

Jo, för vi ha inget vittne!

CIVIL.

Inte?

MURARN.

Nej!

CIVIL [hostar.]

*

VITTNET [in, från vänster].

CIVIL.

Här är *ett* vittne!

MURARN.

Tänk en så'n räf!

CIVIL.

Man begagnar sitt förstånd, fastän man inte är sjuttifem år! [Till vittnet.] Nu fortsätter vi med trädgårdsmästarn. [De gå till vänster.]

MURARN.

Nu har jag väl råkat ut! Men så där är det att prata!

*

GUMMAN [in med matsäcksknyte].

MURARN.

Det var bra du kom!

GUMMAN.

Nu ska' vi äta frukost, och vara snälla, du kan vara hungrig efter detta spetaklet, jag undrar om svåger Gustafsson repar sig efter det här, han hade börjat i bänkarna och skulle just gräfva landena, ät nu, där är målar Sjöblom redan i gång med spakeln, tänk att fru Vesterlund kom ifrån eldsvådan så pass. — Gudd da, Sjöblom, nu har han arbete. — [Fru Vesterlund kommer in.]

Gudda, gudda, fru Vesterlund, det kom hon godt ifrån, jag säger det och lägger det till...

FRU VESTERLUND.

Jag undrar just hvem som skall betala mig det jag förlorar i dag, för de har en stor begrafning på körgårn och det är min bästa dag, jag fick bära undan varor och glas...

GUMMAN.

Hvad är det för en begrafning i dag, jag ser så mycket folk dra ut om tullen, och så ska' de se på eldsvådan med...

FRU VESTERLUND.

Jag tror inte det är begrafning, men de ska' visst resa en vård på biskopens graf — men det värsta var att stenhuggarns dotter skulle hålla bröllop med trädgårdsmästarns son som ni vet, han står i butik nere i stan, men nu har trädgårdsmästarn förlorat allt hvad han äger, är det inte hans möbler som står där?

GUMMAN.

Det är nog färgarns också, det kom ut i en handvändning huller om buller, hvar är färgarn nu?

FRU VESTERLUND.

Han är nere hos kommissarien och vittnar.

GUMMAN.

Jaså, jaså! Jaha... Se där är min kusin likkusken, han är alltid törstig på hemvägen...

*

LIK-KUSKEN.

God dag, Malvina, ni har gått och tändt på här i natt, hör jag, det ser just snyggt ut, men det hade var't bättre att du fått en ny kåk...

FRU VESTERLUND.

Å gu' bevare oss! Men hvem har du varit ute med nu?

LIK-KUSKEN.

Jag minns inte hur han hette, och det var bara *en* vagn efter, och ingen krans på kistan...

FRU VESTERLUND.

Det var inge' glädjelik då, åtminstone... vill du dricka något, så får du gå i köket, för jag har inget i ordning ännu på den här sidan, och Gustafsson ska' för öfrigt komma med sina kransar hit, de har ju något ute på körgårn i dag...

LIK-KUSKEN.

Ja, de ska' resa något monument åt biskopen, han skref visst böcker, och så samla han skorf, det var en skorfskytt, så har de sagt mig.

FRU VESTERLUND.

Hva' är det för slag?

LIK-KUSKEN.

Han hade korkskifvor som han stack nålar i, med flugor på... de där förstå vi inte... men det är nog så riktigt... får jag komma i köket nu?

FRU VESTERLUND.

Gå in bakvägen då, så får du en tår...

LIK-KUSKEN.

Men jag vill tala vid färgarn innan jag åker, jag har hästarna här invid hos stenhuggarn, min syssling, du vet; jag tycker inte om honom, som du också vet, men vi gör affärer tillsammans, det vill säga, jag rekommenderar honom till stärbhus, och därför ställer jag in hästarna ibland på gården; säg till mig,

när färgarn kommer, det var en tur att han inte hade färgerit här... [Går bakom värdshuset; fru Vesterlund genom dörren.]

MURARN [har slutat äta, börjar gräfva igen].

GUMMAN.

Hittar du ingenting?

MURARN.

Jo, spikar och gångjärn; alla nycklarna hänga där i en knippa på dörrposten...

GUMMAN.

Hängde de där förut eller har du samlat ihop dem?

MURARN.

De hängde där från början, när jag kom.

GUMMAN.

Det var konstigt, då har nå'n stängt alla dörrarne och tatt ut nycklarne, innan det började brinna! Det var konstigt!

MURARN.

Lite konstigt är det ju, för på det sättet blef det svårare att släcka och bärga. Jaja! Jaja!

[Paus.]

GUMMAN.

Jag har tjänat hos färgarns far, jag, för förti år sen, och jag känner folket, både färgarn och hans bror, som for åt Amerika, fast de säger att han kommit te'bakars; fadern var en regel karl, men pojkarna var si och så. — Fru Vesterlund däröfver hon skötte den här Rudolf, de kunde aldrig me' hvarann bröderna, slogs och kifvades jämt. — Jag har sett jag; här i huset har passerat mycket, så mycket, att jag tyckte det var tid det fick rökas ut — Usch ett sån't hus! Den ena kom, och den andra gick, men tillbaks kom de, och här dog de, här föddes de, här gifte de sig och skildes. — Och brodern Arvid i Amerika troddes vara död i många år, åtminstone tog han aldrig ut arfvet, men nu säger de som sagdt var att han kommit igen, fast ingen har sett honom — de pratar så mycket ju! — Se där ha vi färgarn från kommissarien!

MURARN.

Han ser inte vidare glad ut, men det kan man inte begära ... Nå, men hvem var studenten där uppe på kammarn? Här hänger de ihop som ler och långhalm?

GUMMAN.

Si det vet jag inte. Han var i maten och läste med barnen!

MURARN.

Och med frun i huset också?

GUMMAN.

Nej de spelte sån't där tennis och grälade för resten; alla gräla och skamfila hvarann här i kvarteret — — —

MURARN.

Jo, när de bröt upp studentens dörr, så hitta de fullt med hårnålar på golfvet, det kom i dagen likvisst, men det måste eld gå öfver först...

GUMMAN.

Jag tror inte det var färgarn som kom, utan det är svåger Gustafsson...

MURARN.

Han är ju alltid arg, men i dag är han värre än nånsin, och nu kommer han väl och kräfver mig på sin fordran, efter han har förlorat på branden...

GUMMAN.

Tyst med dig!

*

TRÄDGÅRDSMÄSTARN [in med ett kolfat begrafningskransar och sådant].

Ska' jag få sälja något i dag, så vi har till maten efter den här tillställningen, må tro?

MURARN.

Hade du inte assureradt då?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Jo för bänkrutorna i glasförsäkringen, men i år skulle jag vara snål och hade bara oljadt papper, tänk att jag skulle vara ett sån't ärke-fä; [Rifver sig i hufvet] och det får jag inte betaldt för. Sex hundra pappersrutor ska' jag klippa och klistra och olja! Ja de sa' alltid, jag var den dummaste af sju syskon, en så'n åsna, ett sån't fårhufvud jag var! Och så gick jag och söp i går, hvarför i helvete skulle jag supa just i går? då jag behöfver mitt förstånd i dag. Det var stenhuggarn som bjöd, vi ska' ju gifta samman våra barn i kväll, men jag skulle ha sagt nej! — Jag ville inte! Men jag är en skit, som inte kan säga nej! Och så är det när de kommer och lånar pengar af mig också, jag kan inte säga nej, mitt arma kräk! Och så hade jag den där polisen på mig, som frågade och snärjde; jag skulle ha hållit käft, som målarn där, men jag kan inte hålla igen käften, och så sa' jag det och det, och han skref upp alltihop, och nu är jag kallad att vittna!

MURARN.

Hva' sa' svåger för slag?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Jag sa' att jag trodde — att det var sjukt! och att man tändt på!

MURARN.

Har du sagt det?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Var ovettig på mig, det förtjänar jag, för jag är ett nöt!

MURARN.

Hvem har tändt på då? — Genera dig inte för målarn, och gumman ränner inte med skvaller.

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Hvem som tändt på? Studenten naturligtvis, efter det börja' i hans kammare...

MURARN.

Nej, *under* hans kammare!

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Var det under? Då har jag gått och ställt till... jag slutar illa jag; var det *under* hans kammare? Hvad var det inunder då? Köket?

MURARN.

Nej, det var en garderob; se själf där! Det var kokerskans garderob.

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Då var det hon då!

MURARN.

Men säg inte det, då du inte vet det!

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Stenhuggarn var inte god på kokerskan i går, han visste mycket han...

GUMMAN.

Han skulle inte repa opp stenhuggarns ord, för den som har suttit inne, kan man inte tro på . . .

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Asch, det var så länge sen, och för resten, kokerskan var en drake, hon pruta' alltid på grönsakerna . . .

GUMMAN.

Nu kommer färgarn från kommissarien . , . tyst nu!

*

FRÄMLINGEN [in, med redingote, cylinder med sorgflor, käpp].

GUMMAN.

Det var inte färgarn, men han var så lik honom!

*

FRÄMLINGEN.

Hvad kostar en så'n där krans?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Den kostar femti öre.

FRÄMLINGEN.

Det var då inte dyrt.

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Ja, si jag är ett sådant få, så jag kan inte hugga till.

FRÄMLINGEN [ser sig omkring].

Har det . . . brunnit — här?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Ja, det brann i går afton.

FRÄMLINGEN.

Å, Herre Gud!

[Paus.]

Hvem ägde huset då?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Fabrikör Valström.

FRÄMLINGEN.

Färgarn?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Ja, han var färgare!

[Paus.]

FRÄMLINGEN.

Hvar är han?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Han väntas om en stund.

FRÄMLINGEN.

Då skall jag gå lite här, så får kransen ligga tills jag kommer tillbaks, jag skall nämligen ut till körgår'n se'n.

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Ska' herrn ut till biskopens monument?

FRÄMLINGEN.

Hvilken biskop?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Biskop Stecksén, i akademien, vet jag.

FRÄMLINGEN.

Är han död?

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Ja, för länge sen!

FRÄMLINGEN.

Jaså! — Så får kransen ligga så länge. [Går åt vänster, betraktande ruinerna noga.]

*

GUMMAN.

Var det en från assuransen kanske?

MURARN.

Nå-h, inte den; för då skulle han ha frågat på annat sätt.

GUMMAN.

Men han var så lik färgarn, i alla fall.

MURARN.

Men han var längre!

TRÄDGÅRDSMÄSTARN.

Nu kommer jag ihåg en sak — jag skulle ju ha en brudbukett till i afton, och jag ska' på min sons bröllop, men jag har inga blommor och svarta rocken har brunnit opp. Det är ju alldeles... Madam Vesterlund skulle ge myrten till kronan, för hon är

gudmor till bruden, det var en myrten hon stal skottet till af färgarns kokerska som fått sin af första frun, den som rymde, men jag skulle binda och det har jag glömt bort — jag är det största nöt, som går på jorden — [Öppnar dörrn till värdshuset.]

Fru Vesterlund, får jag myrten nu, så ska' jag göra't! Får jag myrten, säger jag! — Ska' de vara krans också... räcker det till då? — Inte? — Då ger jag fan i bröllopet, det är alltsammans det! — De får gå till prästen och låta läsa ihop sig, men stenhuggarn blir ursinnig. — Hvad ska' jag göra då? — Det kan jag inte — har inte sofvit en blund på hela natten! — Det är för mycket för en människa. — Ja, jag är ett kräk, jag vet det, skäll ner mig bara. — Där är krukan, nå, tack så mycket, så ska' de vara en sax med, det har jag ingen, och så ska' det vara ståltråd, och bindgarn, hvar ska' jag ta det ifrån? — Inte vill nå'n springa ifrån sitt arbete, inte! — Jag är led på alltihop, för när man stretat i femtio år, så brinner det opp; jag orkar inte börja om; och så kommer det på en gång, slag i slag; vet nå'n. jag går ifrån alltihop... [Går.]

*

FÄRGARN [in, uppskakad, illa klädd, svartblå om händerna].

Är det släckt nu, Andersson?

MURARN.

Nu är det släckt!

FÄRGARN.

Har någonting kommit i dagen?

MURARN.

Om? Det man gömmer i snö kommer fram uti tö.

FÄRGARN.

Hvad menar Andersson?

MURARN.

Den som gräfver opp, han hittar.

FÄRGARN.

Har du hittat något, som kan förklara eldens uppkomst?

MURARN.

Näh, inte sådant!

FÄRGARN.

Då äro vi fortfarande misstänkta, allihop!

MURARN.

Inte väl jag heller?

FÄRGARN.

Jo, bevars! Andersson hade varit synlig i vinden på ovanlig tid.

MURARN.

Jag kan ju inte alltid gå på vanlig tid och söka mina verktyg, som jag glömt. När jag lagade kakelugnen hos studenten, så glömde jag min hammare!

FÄRGARN.

Och stenhuggarn, trädgårdsmästarn, madam Vesterlund, till och med målarn där, alla äro vi misstänkta, studenten, kokerskan och jag allra mest. Det var dock en tur att jag betalte assuransen da'n förut, annars hade jag suttit i stöpet. — Tänk er, stenhuggarn misstänkt för mordbrand, han som är så rädd att göra den minsta orätt; han är *numera* så samvetsgrann, att om man frågar honom hur mycket klockan är, så svarar han, men vill inte svära på't, för klockan *kan* gå orätt. Vi känner ju hans två års straff, han lät rätta sig, och nu svär jag, att han är den hederligaste i kvarteret.

MURARN.

Men rätten misstänker honom just därför att han begått ett felsteg... och har vanfrejd.

FÄRGARN.

Ja, det är så olika, så, det är så olika att se sakerna, si! — Nu får Andersson gå, i alla fall, han ska' ju på bröllop i kväll!

MURARN.

Ja, det där bröllopet... Det var någon som sökte fabrikörn i jåns, och han skulle komma igen straxt.

FÄRGARN.

Hvem var det?

MURARN.

Det sa' han inte!

FÄRGARN.

Var det en polis, då?

MURARN.

Nåh, det tror jag inte! — Där kommer han för resten! [Går med gumman.]

FRÄMLINGEN [in].

FÄRGARN [betraktar honom med nyfikenhet, sedan med fasa; vill fly, men kan icke].

Arvid!

FRÄMLINGEN.

Rudolf!

FÄRGARN.

Är det du?

FRÄMLINGEN.

Ja!

[Paus.]

FÄRGARN.

Du är icke död, alltså?

FRÄMLINGEN.

Jo, på visst sätt! — Jag kommer från Amerika, efter tretti år, det var något som drog, jag måste se mitt barndomshem igen, — — — och så finner jag en ruin.

[Paus.]

Det har brunnit i natt?

FÄRGARN.

Ja! Du kom lagom!

[Paus.]

FRÄMLINGEN [långsamt].

Där är tomten; tänk så'n liten plats för så många öden! — Där är matsaln med de målade väggarna; palmer, cypresser, tempel, under en rosenröd himmel; så drömde jag att världen såg ut, bara man kom bort ifrån hemmet! — Och kakelugnen med de bleka blommorna som växte ut ur snäckor — nischen med zinkluckorna — jag minns som barn när vi flyttade in, så fanns där ett namn ritadt i zinken — och så berättade mormor, att den mannen med det namnet hade mördat sig i det rummet. — Det glömde jag snart; men när jag längre fram i lifvet blef gift med den mördades brorsdotter, så tyckte jag att mitt öde var liksom skrifvet förut på den där metallen. — Du tror inte på så'nt där, nå! — Du vet emellertid hur mitt äktenskap slutade!

FÄRGARN.

Jo, jag har hört...

FRÄMLINGEN.

Där är barnkammarn! Ja!

FÄRGARN.

Låt oss inte gräfva i ruinerna!

FRÄMLINGEN.

Hvarför inte? När det är brunnet, så kan man läsa i askan, det gjorde vi som barn i brasorna...

FÄRGARN.

Sätt dig ner här vid bordet!

FRÄMLINGEN.

Hvad är det här? Näringsstället Sista Spiken, där lik-kuskarna togo in, och där förr i tiden delinkventerna fingo sista glaset, innan de drogo ut till galgbacken... Hvem håller här?

FÄRGARN.

Madam Vesterlund, min sköterska.

FRÄMLINGEN.

Madam Vesterlund! Jag minn's henne... Det är som om bänken sjönk under mig och jag ramlade ner genom tiden, sextio år, ner i barndomen — jag känner barnkammarluft, och tryck på bröstet — ni äldre tryckte mig, och ni bullrade så rysligt, så jag var alltid skrämd; jag gömde mig i trägårn af fruktan; drogs fram och fick stryk, alltid stryk, men kunde inte få veta hvarför, och vet det inte än! — Det var ändå min mor...

FÄRGARN.

Tyst!

FRÄMLINGEN.

Ja, du var favoriten och hade alltid medhåll... Så fick vi styfmor. — Hennes far var lik-bärare; och

vi hade sett honom i många år åka förbi här på vagnen... Han blef slutligen så bekant att han nickade åt oss, och grinade, som om han menade: »jag kommer nog och tar er.» Och så kom han en dag in i detta hus, och blef kallad morfar! Då vår far gifte om sig med dottern.

FÄRGARN.

Det var inte märkvärdigt!

FRÄMLINGEN.

Nej, men hur det väfde sig ihop här, egna öden och andras...

FÄRGARN.

Det gör det nog öfverallt...

FRÄMLINGEN.

Alldeles ja, öfverallt sig likt... När man är ung ser man väfven sättas opp: föräldrar, släkt, kamrater, umgänge, tjänare är ränningen; längre fram i lifvet ser man inslaget; och nu går ödets skyttel fram och tillbaks med tråden; den brister ibland, men knyts tillsammans, och så fortsätter det; bommen slår, garnet tvingas ihop till krumelurer och så ligger väfven där. På ålderdomen när ögat blir seende, upptäcker man att alla krumelurerna bilda ett mönster, ett namnchiffer, ett ornament, en hieroglyf, som man nu först kan tyda: det är lifvet! Världsväfverskan har väft det!

[Paus.]

[Han reser sig.]

Jag ser där borta i skräphögen familjens fotografialbum [Han går fram till höger och tar ett album] ... Där är vårt ödes bok! Farfar och mormor, far och mor, syskon, släkten, umgänget eller de så kallade vännerna, skolkamraterna, pigorna, faddrarna... Och märkvärdigt är, att jag som varit i Amerika, Austra lien, Kongo och Hongkong, hvart jag kom, fanns det en landsman, minst en, och hur vi rotade upp, så kände denne landsman antingen min släkt, eller åt minstone en fadder eller en piga, en gemensam bekant med ett ord. På ön Frrmosa råkade jag till och med en släkting...

FÄRGARN.

Hur har du kommit på dessa idéer?

FRÄMLINGEN.

Därigenom att, huru lifvet än gestaltade sig — jag har varit rik och fattig, hög och låg, lidit skeppsbrott och haft jordbäfning, huru lifvet än tedde sig, så fann jag alltid ett sammanhang och ett upprepande. — I *den* situationen såg jag resultatet af en föregående; när jag råkade personen *den*, så erinrades jag om personen *den* från det förflutna. Det finns äfven scener i mitt lif som återkommit flera gånger, så att jag ofta sagt mig: det här har jag varit med om förut. Och det finns händelser, som förefallit mig rentaf oundvikliga eller förutbestämda.

FÄRGARN.

Hvad har du varit under alla dessa år?

FRÄMLINGEN.

Allt! Jag har sett lifvet från alla väderstreck och punkter, uppifrån och nerifrån, men alltid som om det var satt i scen för mig särskildt; och därigenom har jag slutligen försonat mig med en del af det förflutna, och kommit att urskulda andras och egna så kallade fel. Du och jag till exempel hade ju åtskilligt obytt...

FÄRGARN [mörknar och ryggar].

FRÄMLINGEN.

Ja, var inte rädd nu!

FÄRGARN.

Jag är aldrig rädd!

FRÄMLINGEN.

Tänk hvad du är dig lik.

FÄRGARN.

Och du då!

FRÄMLINGEN.

Är jag? Det var intressant! — Jo, du lefver i dina inbillningar att du är så modig; och jag minns när du fick den falska fixa idén; du hade hoppat på hufvet i simskolan, och då sa' vår mor: Si, Rudolf har kurage, han! Det var åt mig det; åt mig, som ni beröfvat mod och självkänsla. Men så kom det en

dag, då du stulit äpplen, och var nog feg att icke stå för det, utan skyllde på mig.

FÄRGARN.

Har du inte glömt det?

FRÄMLINGEN.

Jag har icke glömt det, men jag har förlåtit. — Jag sitter och ser härifrån, just det äppelträdet, därför minns jag det så väl. Det står där borta, och är en en hvit gyllen. — Och om du ser efter, skall du finna märket efter en stor afsågad gren. — Det hände nämligen så, att jag icke blef ond på dig för det orättvisa straffet, utan jag blef ond på trädet och förbannade det. — Två år senare var just den stora grenen torr, och blef bortsågad. Jag kom då att tänka på fikonträdet, som Frälsarn förbannade en gång, men jag drog inga förmätna slutsater. — Emellertid kan jag än i dag alla frukträden utantill; och när jag låg i gula febern en gång på Jamaica, så räknade jag upp allihop! De flesta äro kvar, ser jag! Där står rosenhägern med sina rödstrimmiga frukter; och i den byggde en bofink; där ser jag melonäpplena utanför vårt vindsfönster, där jag tog examen som tekniker; där är hampus, där är höstastrakanen; kanelpäronets träd som liknade en liten pyramidpoppel; och där var syltpåron, som aldrig blef mogna, och hvilka vi föraktade, men som mor värderade mest;

det bodde en göktita i det gamla trädet, hon vred på halsen och skrek så illa... Det är femti år sen!

FÅRGARN [ond].

Hvart vill du komma?

FRÄMLINGEN.

Lika misstänksam och ondsint! Det är intressant. — Jag har ingen afsikt med mitt prat, minnena tränga sig fram... Jag erinrar att trädgården hyrdes ut en gång; men vi hade lof att spatsera i den. Det föreföll mig då som om vi voro utdrifna ur paradiset — och frestaren stod bakom hvart träd! På hösten, när äpplena lågo mogna på marken, då föll jag för frestelsen, det var oemotståndligt...

FÄRGARN.

Du stal också?

FRÄMLINGEN.

Ja visst! Men jag skyllde inte ifrån mig, på dig! — När jag sedan, vid fyrtio år, arrenderade en citronplantage i sydstaterna, ja, så hade jag tjufvar hvarenda natt i trädgårn; jag kunde inte sofva, jag magrade, jag blef sjuk... Då tänkte jag på den fattige trädgårdsmästar Gustafsson — här!

FÄRGARN.

Han lefver än!

FRÄMLINGEN.

Kanske han också stal äpplen i sin barndom?

FÅRGARN.

Sannolikt!

FRÄMLINGEN.

Hvarför är du så svart om händerna?

FÄRGARN.

Därför att jag handterar färgade saker... Är det något annat du menar?

FRÄMLINGEN.

Hvad skulle det vara?

FÄRGARN.

Att jag inte har rena händer!

FRÄMLINGEN.

Å!

FÄRGARN.

Du kanske tänker på arfvet!

FRÄMLINGEN.

Lika småaktig! Du är precis som du var vid åtta år!

FÄRGARN.

Och du, lika sorglös, filosofisk och fånig!

FRÄMLINGEN.

Så underligt det är! — Hur många gånger ha vi sagt det här, som vi nu sitter och säger?

[Paus.]

Jag ser här i ditt album... Syskonen! Fem äro döda.

FÄRGARN.

Ja!

FRÄMLINGEN.

Och skolkamraterna?

FÄRGARN.

Somliga upptagna, somliga kvarlåtna!

FRÄMLINGEN.

Jag råkade en i Syd-Carolina — Axel Eriksson, minns du den?

FÄRGARN.

Ja visst!

FRÄMLINGEN.

Han berättade en lång natt då vi foro på tåget, att vår aktade familj, som åtnjöt allmänt anseende, bara bestod af skurkar, och att förmögenheten uppstått medelst smuggleri här vid tullen, och att detta hus var byggdt med dubbla murar för att gömma gods; kan du se att det är dubbla murar?

FÄRGARN [krossad].

Det var därför det var så mycket garderober öfverallt!

FRÄMLINGEN.

Denne Erikssons far hade varit vid tullen, kände vår far, och berättade interiörer, som vände upp och ner på hela min inbillade värld af föreställningar.

FÄRGARN.

Slog du honom inte då?

FRÄMLINGEN.

Hvarför skulle jag slå honom? — Emellertid blef jag gråhårig på den natten; och jag fick redigera om hela mitt lif. Du vet att vi lefde i en inbördes beundran, att vi ansågo vår släkt vara den bästa, och att särskildt våra föräldrar sågos med nästan religiös vördnad. Nu fick jag sitta och måla om dem i ansiktet, klä af dem, dra ner dem, och få ut dem ur mitt sinne. Det var rysligt! Sedan började de spöka; bitarna af de sönderslagna figurerna togo sig ihop, men passade icke, och det blef till ett vaxkabinett af monster. Alla dessa gråhårsmän som umgingos i vårt hus och kallades farbröder, som spelade kort och åto sexor, voro smugglare, af hvilka några stått i halsjärn... Har du vetat det?

FÄRGARN [alldeles nedgjord].

Nej!

FRÄMLINGEN.

Hela färgeriet var bara ett gömställe för smuggladt garn, som färgades om för att bli oigenkännligt — jag minns att jag alltid hatade den där lukten af färgkyp, något äckligt sött...

FÄRGARN.

Hvarför skulle du tala om allt det där?

FRÄMLINGEN.

Hvarför skulle jag förtiga, och låta dig gå som ett

åtlöje när du skryter med din vördnadsvärda släkt? Har du aldrig märkt att de grinar åt dig?

FÄRGARN.

Nähej!

[Paus.]

Jag sitter och ser, i skräphögen där, på vår fars bokskåp; du minns det var alltid stängdt. Men en dag, då far var borta, hittade jag nyckeln. De böcker som stodo frammanför hade jag sett genom glasrutorna — där var predikningar, stora skalders arbeten, trädgårdsböcker, författningssamlingar rörande tullväsen och beslag, rikets lag, en bok om utländska mynt, en teknologi, som sedan bestämde min bana; men jag upptäckte då, att bakom dessa böcker fanns plats för annat, och jag forskade: där låg först rottingen — numera vet jag att den bittra plantan bär en frukt, som ger det röda färgämnet drakblod, det är ju konstigt. — Där bredvid stod en burk med påskrift cyankalium...

FÄRGARN.

Den var väl till färgeriet...

FRÄMLINGEN.

Kanske till annat också! — Men nu kommer det: I buntar lågo häften med illustrerade omslag, som väckte mitt intresse... Ja, utan förtolkningar, det var en viss chevaliers berömda memoarer — jag tog ut dem, stängde skåpet. Och under den stora eken där-

borta studerade jag. Vi kallade den för kunskapens träd, all right. Och därmed utträdde jag ur barndomens paradis och invigdes, för tidigt, i de hemligheter som ... ja!

FÄRGARN.

Du också?

FRÄMLINGEN.

Jaså du också!

[Paus.]

FRÄMLINGEN.

Emellertid — vi ska' tala om något annat, eftersom det ligger i aska allt det där. — Hade du assureradt?

FÄRGARN [ond].

Frågte du inte det nyss?

FRÄMLINGEN.

Jag kan inte minnas det; jag förväxlar så ofta det jag sagt, med det jag ämnat säga, och mest därför att jag tänker så intensivt, alltsedan den dag, då jag hängde mig i garderoben.

FÄRGARN.

Hva' säger du?

FRÄMLINGEN.

Jag hängde mig i garderoben!

FÄRGARN [långsamt].

Var det detta som skedde den där skärtorsdagsaftonen, och som vi syskon aldrig fingo veta? Då du fördes till sjukhuset?

FRÄMLINGEN [långsamt].

Ja! — Ser du, så litet man vet om sina närmaste, sitt hem, sitt eget lif!

FÅRGARN.

Men hvarför gjorde du detta?

FRÄMLINGEN.

Jag var tolf år, och led vid lifvet! Det var som att gå in i ett stort mörker... jag visste inte hvad jag skulle här att göra... och jag tyckte världen var ett dårhus! — Detta upptäckte jag en dag, då skolan skickades ut med facklor och fanor att fira »landets förstörare». Då hade jag nyss läst en bok, där den sämste af rikets regenter bevisades vara landets förstörare — och denne firade vi nu med hymner och hyllningar!

[Paus.]

FÅRGARN.

Hvad hände på sjukhuset?

FRÄMLINGEN.

Jag låg på bårhuset, kära du, som död. Om jag var det, vet jag inte — men när jag vaknade hade jag glömt det mesta af mitt förra lif, och började nu ett nytt, men på det sättet, att ni ansåg mig konstig. — Är du omgift?

FÅRGÅRN.

Jag har hustru och barn! Nånstans!

FRÄMLINGEN.

När jag vaknade till medvetande, tyckte jag mig vara i en annans person; jag tog lifvet med ett cyniskt lugn; det skulle väl så vara! Och ju värre det var, dess intressantare blef det... Jag betraktade mig numera som en annan, och jag observerade, studerade denne andre och hans öde, hvilket gjorde mig okänslig för egna lidanden. Men jag hade i döden fått nya färdigheter... jag såg midtigenom människor, läste deras tankar, hörde deras afsikter. När jag var i sällskap, såg jag dem nakna... Hvar började elden någonstans?

FÄRGARN.

Det vet man ju inte!

FRÄMLINGEN.

Men det stod i tidningen att det började i en garderob under studentens vindskammare, hvad är det för en student?

FÄRGARN [fasar].

Står det i tidningen? Jag har inte haft tid med den i dag. Hvad står det mer?

FRÄMLINGEN.

Allt står där.

FÄRGARN.

Allt?

FRÄMLINGEN.

De dubbla murarna, den aktade smugglarfamiljen, halsjärnet, hårnålarna...

FÄRGARN.

Hvad är det för hårnålar?

FRÄMLINGEN.

Inte vet jag, men det står där. Vet du?

FÄRGARN.

Näh!

FRÄMLINGEN.

Allt kom i dagen, och man väntar en folkström för att gapa på det afslöjade eländet.

FÄRGARN.

Kors i Herrans namn! Och det gläder dig, att din familj blir skandaliserad?

FRÄMLINGEN.

Min familj? Jag har aldrig känt mig som släkt med er, aldrig haft några känslor för mina medmänniskor eller för mig själf, jag tycker bara det är intressant att se på dem... Hvad är din hustru för en figur?

FÄRGARN.

Stod det om henne också?

FRÄMLINGEN.

Om henne och studenten.

FÄRGARN.

Skönt! Då tog jag rätt! Du ska' se! Vänta bara! — Där kommer stenhuggarn!

FRÄMLINGEN.

Du känner honom?

FÄRGARN.

Och du med! En skolkamrat! Albert Eriksson!

FRÄMLINGEN.

Hvars far var i tullen, och hvars bror jag råkade på tåget, han som var så väl underrättad om vår familj.

FÄRGARN.

Då är det den här djäfveln som har skvallrat för tidningen.

*

STENHUGGARN [in med en hacka, betraktar ruinen].

*

FRÄMLINGEN.

Det var en hemsk företeelse...

FÄRGARN.

Han har suttit inne också, två år... Vet du hvad han gjorde? Han raderade på ett kontrakt som jag hade med en...

FRÄMLINGEN.

Och du satte in honom; nu har han hämnats!

FÄRGARN.

Men det konstiga är, att han numera anses som den hederligaste karl på hela trakten; han har blifvit martyr och nästan helgon, så man törs inte röra ve'n.

FRÅMLINGEN.

Det var mycket intressant!

*

CIVIL [in; till stenhuggarn].

Vill stenhuggarn rifva ner den här muren?

STENHUGGARN.

Den där vid garderoben?

CIVIL.

Just den!

STENHUGGARN.

Det var där elden började, och jag är säker på att det står ett ljus eller en lampa där; jag känner folket jag!

CIVIL.

Gå på då!

STENHUGGARN.

Garderobsdörrn brann visserligen opp, men trossbotten ramla' ner, därför kunde vi inte få utrönt det där, men nu ska' vi ta gadden! [Hugger med hackan.] Å' si nu går det! — Å' si nu slår det! — För hej med den! Sir han något?

CIVIL.

Inte än!

STENHUGGARN [som förut].

Nu ser jag något! — Lampan har exploderat, men foten är kvar! — Hvem är som denna panten igenkänner? — Jag tyckte fabrikörn satt där!

CIVIL.

Jo, han sitter där! [Tar fram lampfoten och visar fram.] Känner fabrikörn sin lampa?

*

FÄRGARN.

Det är icke min, men det är informatorns.

CIVIL.

Studentens? Hvar är han?

FÄRGARN.

Han är nere i sta'n, men kommer väl snart, efter hans böcker ligger där.

CIVIL.

Hur kom hans lampa i kokerskans garderob? Hade han förhållande med henne?

FÄRGARN.

Antagligen!

CIVIL.

Bara han erkänner lampan som sin, så häktas han. Hvad tror fabrikörn om saken?

FÄRGARN.

Jag? Hvad ska' man tro?

CIVIL.

Ja, hvilket motiv har han haft för att tända på en annans hus?

FÅRGARN.

Det vet jag inte! Elakhet, skadelystnad, mänskorna äro ju oberäkneliga... Kanske han ville dölja något...

CIVIL.

Det var en dålig metod, eftersom allt gammalt rusk kom i dagen. — Bar han något agg till er?

FÄRGARN.

Troligen! Ty jag hade hjälpt honom en gång ur nöd, och sen hatade han mig, förstås!

CIVIL.

Förstås!

[Paus.]

Hvem är studenten då?

FÄRGARN.

Han är barnhusbarn, född af okända föräldrar.

CIVIL.

Har fabrikörn inte en vuxen dotter?

FÄRGARN [arg].

Jo, visst har jag det.

CIVIL.

Jaså!

[Paus.]

CIVIL [till stenhuggarn].

Tag nu hit sina tolf man, och rif ner murarna hastigt, så få vi se hvad nytt kan komma i dagen. [ut]

STENHUGGARN.

Det skall gå på ett ögonblick! [ut]

[Paus.]

FRÄMLINGEN.

Har du verkligen betalt assuransen?

FÄRGARN.

Ja visst!

FRÄMLINGEN.

Själf?

FÄRGARN.

Nej, jag skickade, som vanligt.

FRÄMLINGEN.

Du skickade — en annan! Det är så likt dig! — Ska' vi gå i trädgårn ett slag, och se på äppelträden?

FÄRGARN.

Det kan vi göra, så få vi se hvad som händer sedan.

FRÄMLINGEN.

Nu kommer det intressanta!

FÄRGARN.

Kanske inte så intressant, ifall du blir inblandad.

FRÄMLINGEN.

Jag?

FÄRGARN.

Hvem vet?

FRÄMLINGEN.

Tänk en sådan väf!

FÄRGARN.

Du hade ju ett barn på barnhuset?

FRÄMLINGEN.

God bless!... — Låt oss gå i trädgårn!

[Ridåfall.]

* * *

[Samma sceneri, men med murarna nedrifna, så att trädgården synes med alla vårblommor, tibast, deutsia, påskliljor, narcisser, tulpaner, aurikler o. s. v., och med alla frukträden i blom.]

[Stenhuggarn, murarn med gumman, trädgårdsmästarn, lik-kusken, madam Vesterlund, målarn stå i rad och betrakta tomten.]

FRÄMLINGEN [in].

Där stå de och gläds åt olyckan, väntande på offret, hvilket tyckes utgöra hufvudsaken. Att det var mordbrand anse de som ett faktum, därför att de önska det! — Och alla dessa bofvar äro mina ungdomsvänner, kamrater; med lik-kusken är jag släkt genom min styfmor, hvars far bar lik — — — [till de närvarande:] Stå inte där, godt folk, det kan ligga dynamit i källaren och då får man vänta en explosion när som helst. [Hopen skingras och försvinner.]

FRÄMLINGEN [vid skräphögen, letar i böcker].

Det är studentens böcker! — Samma smörja som i min ungdom. — Livius: romerska historien, som skall vara lögn hvartenda ord — men där är en bok ur min brors samling! — Kolumbus, eller Amerikas upptäckande! — Det är min bok, som jag fick till julklapp 1857; namnet är utraderadt; alltså, den blef stulen från mig, och jag anklagade en piga, som blef bortkörd! Det är snyggt, kanske hon gick under på det! Femti år sen! — Där är kilramen till ett familjeporträtt: min store farfar, smugglaren, som stod i halsjärn; skönt! — Men hvad ser jag här? Gafveln af en mahognysäng — i hvilken jag är född! Dam! — Item: foten af ett matbord — det fädernesärfda — ja! det utgafs vara ebenholtz, beundrades som sådant, och afslöjas nu, efter femtio år, af mig, såsom varande färgad lönn — allting var färgadt i vårt hus, för att vara oigenkännligt, och våra barnkläder färgades också, så att vi alltid voro färgade på kropparna! Humbug, ebenholts! — Här är salsuret, också smuggelgods, som utmätt tiden åt två släkten; drogs upp hvarje lördag, när vi fick kabeljo och ölsupa till midda'n — det brukade, som ett intelligent ur, stanna, när någon dog; men när jag dog, så gick det vidare. — Får jag se på dig, hur du ser ut ini, gamla vän. — [Uret faller sönder vid berö-

ringen.] Håller inte att ta i! Ingenting höll att ta i, ingenting! Fåfänglighet, förgänglighet! — Men där är jordgloben som satt ofvanpå, fastän den borde ha suttit under! Du lilla jord: den tätaste af alla planeterna, den tyngsta, och därför så tungt på dig, så tungt att andas, så tungt att bära; korset är din symbol, men kunde ha varit en narrmössa eller en spänntröja — villornas och dårarnas värld! — Evige! Har din jord gått vilse i rymden? och hur kom hon att snurra rundt, så dina barn blefvo yra i hufvet och förlorade förståndet, att de icke förmå se det som är, utan endast det som synes? Amen! Där är studenten!

*

STUDENTEN [in; söker någon med ögonen].

FRÄMLINGEN.

Han söker frun! Och talar *om* allt hvad han vet, med ögonen! Lyckliga ungdom! — Hvem söks?

STUDENTEN [förlägen].

Jag sökte...

FRÄMLINGEN.

Säg ut, unge man, eller tig! Jag förstår er så väl ändå!

STUDENTEN.

Med hvem har jag äran tala?

ville se den på en annans halsduk för att få beundra den. Vill ni ha den?

STUDENTEN.

Jag förstår inte... Det är kanske bättre att inte ha den, som ni sade.

FRÄMLINGEN.

Kanske det! — Var inte otålig, hon kommer strax! Är det afundsvärdt att vara ung?

STUDENTEN.

Nej, det kan jag inte finna.

FRÄMLINGEN.

Man rår sig inte själf, äter andras bröd, har aldrig några pengar, får aldrig tala i sällskap, behandlas som ett fårhufvud, och när man inte får gifta sig, så måste man titta på andras hustrur med alla dess farliga konsekvenser. Humbug ungdom!

STUDENTEN.

Ja i sanning! När man är barn, önskar man bli stor, det vill säga bli femton år, gå och läsa, få cylinder; sedan önskar man bli gammal, det vill säga tjuguett år! Alltså vill ingen vara ung!

FRÄMLINGEN.

Och när man blir riktigt gammal, önskar man vara död. Det återstår inte så mycket önskvärdt då! — Vet ni af att ni ska' häktas?

STUDENTEN.

Ska' jag?

FRÄMLINGEN.

Ja, polisen sa' så nyss!

STUDENTEN.

Jag?

FRÄMLINGEN.

Blir herrn öfverraskad af det? Vet herrn inte, att här i lifvet måste man vara beredd på allt!

STUDENTEN.

Hvad har jag gjort då?

FRÄMLINGEN.

Inte behöfver man ha gjort något för att bli häktad; man är misstänkt bara!

STUDENTEN.

Då skulle man kunna häkta alla människor!

FRÄMLINGEN.

Alldeles riktigt, ja! Man skulle kunna lägga ett rep om halsen på hela släktet, om man ville vara rättvis, men det vill man inte! Det är ett rysligt släkte, fula, svettiga, stinkande; orent linne, smutsiga strumpor med hål på, kylknölar, liktornar, usch! Nej, då är ett blommande äppelträd mycket vackrare; ser på liljorna uppå marken, det är som de inte var hemma här, och känn hur de dofta!

STUDENTEN.

Är herrn filosof?

FRÄMLINGEN.

Jag är en stor filosof!

STUDENTEN.

Han bara skämtar med mig!

FRÄMLINGEN.

Det sa' han för att få komma i väg! Gå sin väg då! Skynda sig!

STUDENTEN.

Jag väntade någon hit!

FRÄMLINGEN.

Jo, jag tänkte det. — Men det är nog bäst gå och möta!

STUDENTEN.

Har hon sagt det åt er?

FRÄMLINGEN.

Inte behöfdes det.

STUDENTEN.

Då vill jag inte mankera ... om det är så ...

[går.]

*

FRÄMLINGEN.

Är detta mitt barn? Men jag har i värsta fall också varit barn en gång, och det var hvarken märkvärdigt

eller roligt. — Och jag är hans... Hvad mer? För öfrigt... hvem vet? — — — Nu ska' jag hälsa på madam Vesterlund — hon tjänte hos mina föräldrar, var trogen och godlynnad, och när hon stulit i tio år, utnämndes hon till trotjänarinna. [Sätter sig vid bordet.]

Här ligger Gustafssons kransar af mjölonris — dem han säljer för lingonris — lika slarfvigt bundna som för förtio år sen — allt hvad han gjorde var slarfvigt eller dumt, och därför gick det dåligt för honom. Hans själfkännedom förlät honom dock mycket. Mitt arma fä! brukade han säga, och då tog han af sig mössan och ref sig i hufvet. — Där står en myrten [Han knackar på krukan] ovattnad förstås — han glömde alltid vattna, det fät... och så ville han det skulle växa!

MÅLARN [synes].

FRÄMLINGEN.

Hvad är det för en målare? Han hör väl också till moraset och har kanske en tråd med i min väf! —

MÅLARN [har fixerat främlingen].

FRÄMLINGEN [fixerar igen].

Nåå, känner han igen mig?

MÅLARN.

Är — det — herr Arvid?

FRÄMLINGEN.

Har varit och är, om vara är att förnimmas.

[Paus.]

MÅLARN.

Jag skulle egentligen vara ond på honom.

FRÄMLINGEN.

Var så god och var det! Men låt mig veta orsaken bara! Sen brukar det reda ut sig.

MÅLARN.

Minns han...

FRÄMLINGEN.

Jag har tyvärr ett utmärkt minne!

MÅLARN.

Minns han en gosse som hette Robert?

FRÄMLINGEN.

Jo då, det var en stor lymmel som kunde rita bra!

MÅLARN [långsamt].

Och så skulle han in på akademin, för att bli målare, artist. Men det var i den tiden, — då färgblindheten var på modet. Herr Arvid var tekniker då, och så skulle han undersöka mina ögon innan patron, hans far, ville hålla mig på målarskolan... Därför tog han två garnhärfvor från färgerit; den ena rödaktig, den andra grönaktig; och så frågte han mig. Jag svarade, och kallade den röda grön, och tvärtom. Därmed var min bana förstörd...

FRÄMLINGEN.

Det var ju riktigt som det skulle vara!

MÅLARN.

Nej! — För saken var den, att jag kunde skilja färgerna, men icke kunde skilja *namnen*. Detta upptäcktes dock först när jag var trettisju år...

FRÄMLINGEN.

Det var en ledsam historia, men jag förstod inte bättre, och det får han förlåta mig!

MÅLARN.

Hur skall jag kunna!

FRÄMLINGEN.

Oförstånd är förlåtligt! — Hör på mig nu! Jag skulle in vid flottan; profseglade som extrakadett; och blef liksom sjösjuk; kasserades! Men jag tålde sjön, och sjösjukan härledde sig af att jag druckit för mycket. Därmed var min bana krossad, och jag valde en annan...

MÅLARN.

Hvad har jag med flottan att göra! Jag drömde om Rom och Paris...

FRÄMLINGEN.

Nå ja, man drömmer så mycket när man är ung, och när man är gammal med! För resten, det där var så länge sen, hvad är det att tala om!

MÅLARN.

Tänk, så han kan säga! Kanske han kan ge mig igen ett förloradt lif...

FRÄMLINGEN.

Det kan jag inte! men jag är icke heller skyldig till det! Det där med garnet hade jag lärt på skolan, och ni borde ha kunnat namnen på färgerna. — Dra nu så långt vägen räcker — en kluddare mindre kan bara vara en välgärning för mänskligheten! — Där är madam Vesterlund!

*

MÅLARN.

Tänk, så han kan tala! Men han skall få njuta't!

*

FRU VESTERLUND [in på scenen].

FRÄMLINGEN.

God dag, madam Vesterlund; det är jag, herr Arvid, blif inte rädd; jag har varit i Amerika, hur står det till; jag mår utmärkt, och här har brunnit, hennes man är död, han var polis, en mycket hygglig karl, jag tyckte om honom för hans goda lynne och vänliga sätt, han var ett harmlöst kvickhufvud som aldrig sårade, jag minns en gång...

FRU VESTERLUND.

Å Herre Gud! Är det min Arvid, som jag skötte...

FRÄMLINGEN.

Ja, det var inte jag, det var min bror, men det gör ingenting, lika kärt, jag talte om hennes gubbe som dog, för trettifem år sen, det var en snäll man, min särdeles goda vän...

FRU VESTERLUND.

Ja, han dog, [Paus.] men inte vet jag särskildt. — Herr Arvid kanske förväxlar...

FRÄMLINGEN.

Jag förväxlar inte... Gubben Vesterlund minns jag väl, och jag tyckte så bra om honom...

FRU VESTERLUND [långsamt].

Det är ju skam att stå och säga, men, inte hade han det bästa lynnet.

FRÄMLINGFN.

Han?

FRU VESTERLUND.

Jo... han hade liksom ett sätt att ställa sig in med folk, men han mente inte hvad han sa'... eller han sa' det baklänges...

FRÄMLINGEN.

Hvad för något? Mente han inte hvad han sa'? Kanske han var falsk?

FRU VESTERLUND.

Skam till sägandes, tror jag...

FRÄMLINGEN.

Var han kanske inte renhårig?

FRU VESTERLUND.

N-ja! Han — var — lite — ja, han mente inte hva' han sa'! Nå, herr Arvid, hur har han haft det?

FRÄMLINGEN.

Nu går opp ett ljus för mig! — Tänk en sådan bof! Och jag har gått i trettifem år och talat väl om honom, saknat honom, nästan sörjt hans bortgång, jag köpte en krans till hans kista af mina tobakspengar...

FRU VESTERLUND.

Hvad var det, hvad var det då?

FRÄMLINGEN.

Tänk en sådan skurk! [Paus.] Jo! Han narrade mig, en fettisdag; och sa' att man skulle ta undan hvart tredje ägg för hönsen, så värpte de dess flera. Jag gjorde så, fick stryk, höll på att komma i råstu'n. ... Men jag misstänkte aldrig honom som angifvare. ... Han gick i kökskammarn och snuggade — pigorna fick slå ut diskämbaret ogeneradt — nu ser jag honom i hans rätta dager! — Och nu sitter jag och blir ond på en som legat i grafven i trettifem år! — Han var alltså satirisk, och det förstod jag inte då! fast jag förstår det nu!

FRU VESTERLUND.

Ja, han var allt lite satirisk, det vet *jag!*

FRÄMLINGEN.

Nu minns jag mera... Och denna fähund har jag talat väl om i tretti och fem år! Och jag var på hans begrafning, fick min första toddy... Och så minns jag, han brukade smickra mig, kallade mig professorn, fideikommissarien... Usch! — — — Där ha vi stenhuggarn! Gå in nu madam, annars få vi gräl, när den där kommer med sina räkningar; gå madam! vi råkas igen!

FRU VESTERLUND [går in].

Nej, vi ska' inte råkas mer, man skulle aldrig råkas igen — det är inte detsamma som förut, och de bara rifver sönder för en; hvad måste han gå och säga allt det där för, då jag hade det så redigt förut...

* [går.]

STENHUGGARN [in].

FRÄMLINGEN.

Kom nu!

STENHUGGARN.

Hva' falls?

FRÄMLINGEN.

Kom an!

STENHUGGARN [fixerar].

FRÄMLINGEN.

Ser han på min kråsnål? — Den har jag köpt i London vid Charing Cross. —

STENHUGGARN.

Jag är ingen tjuf!

FRÄMLINGEN.

Ne', men ni utöfvar den ädla raderingskonsten! Ni raderar!

STENHUGGARN.

Det är sant, men det var ett tjyfkontrakt som höll på att strypa mig.

FRÄMLINGEN.

Hvarför skref ni under?

STENHUGGARN.

Därför att jag var nödställd.

FRÄMLINGEN.

Det är ett motiv.

STENHUGGARN.

Men nu har jag fått hämnd!

FRÄMLINGEN.

Det var ju skönt!

STENHUGGARN.

Och nu ryker *de* in!

FRÄMLINGEN.

Har *vi* aldrig slagits som pojkar?

STENHUGGARN.

Nej, jag var för ung!

FRÄMLINGEN.

Ha vi inte ljugit på hvarann, eller stulit något, eller krossat hvarandras banor, eller förfört hvarandras systrar?

STENHUGGARN.

Nåh, men min far var vid tullen och herrns far var smugglare...

FRÄMLINGEN.

Si där; allti något!

STENHUGGARN.

Och när min far icke kunde göra beslag, så fick han afsked.

FRÄMLINGEN.

Ska' herrn hämnas på mig, därför att herrns far var ett få?

STENHUGGARN.

Hvarför sa' herrn nyss att det låg dynamit i källarn?

FRÄMLINGEN.

Nu ljuger herrn igen! Jag sade att det kunde ligga dynamit där, och allting är ju möjligt.

STENHUGGARN.

Emellertid är nu studenten häktad! Känner han honom?

FRÄMLINGEN.

Mycket lite; hans mor däremot var piga i ert hus. Hon var både vacker och god, jag gick och friade till henne; under tiden fick hon ett barn.

STENHUGGARN.

Är ni inte far då?

FRÄMLINGEN.

Nähä! Men eftersom faderskapet icke får förnekas, så är jag väl liksom styffar!

STENHUGGARN.

Då har man ljugit på herrn?

FRÄMLINGEN.

Ja visst! Men det är ju ett mycket vanligt fall...

STENHUGGARN.

Och jag var med och vittna' mot herrn... på ed!

FRÄMLINGEN.

Det kan jag väl tro; men hvad gör det? Ingenting gör någonting! — Nu slutar vi med att repa dref — annars kommer vi tillbaks till repet på slaktarn! och riset på elden!

STENHUGGARN.

Men tänk på mig som gått mened...

FRÄMLINGEN.

Ja, det är inte trefligt, men sådant kan ju hända...

STENHUGGARN.

Det är rysligt! Är det inte rysligt att lefva?

FRÄMLINGEN [med handen för ögonen].

Jo! Det, är, öfver, all, beskrifning, rysligt.

STENHUGGARN.

Jag vill inte lefva längre...

FRÄMLINGEN.

Måste! [Paus.] Måste!

[Paus.]

Hör nu, studenten är häktad, kan han bli lös?

STENHUGGARN.

Svårligen! — Nu skall jag säga en sak, eftersom vi talar vackert: han är oskyldig, men kan icke fria sig; ty det enda vittnet som förmår bevisa hans oskuld, måste därigenom bevisa hans skuld — på ett annat håll.

FRÄMLINGEN.

Det är hon med hårnålarna?

STENHUGGARN.

Ja!

FRÄMLINGEN.

Är det den gamla eller unga?

STENHUGGARN.

Det får han räkna ut själf; men kokerskan är det inte.

FRÄMLINGEN.

Tänk en sådan väf! — Men hvem har ställt lampan där?

STENHUGGARN.

Hans värsta fiende.

FRÄMLINGEN.

Har hans värsta fiende tändt på?

STENHUGGARN.

Si det vet jag inte! — Det vet endast murarn!

FRÄMLINGEN.

Hvem är murarn?

STENHUGGARN.

Han är äldst i går'n, liksom släkt till madam Vesterlund, känner hela husets hemligheter; har någon hemlighet med fabrikörn, så att den vittnar inte.

FRÄMLINGEN.

Hvem är nu frun, min svägerska?

STENHUGGARN.

Ja! — Hon var lärarinna i huset när förra frun gaf sig i våg!

FRÄMLINGEN.

Hvad är det för karaktär på henne?

STENHUGGARN.

Hm! Karaktär? Ja, det vet jag inte hvad det är. Menar herrn yrke? Namn och karaktär står det på mantalsförteckningen, men där förstås inte karaktär utan sysselsättning.

FRÄMLINGEN.

Jag menar sinnelag!

STENHUGGARN.

Jaså, ja sinnet växlar det; hos mig är det beroende på hvem jag talar med. Med en hygglig människa är jag hygglig, och med en elak så blir jag ett vilddjur.

FRÄMLINGEN.

Men vi talte om fruns sinnelag i hvardagslag?

STENHUGGARN.

Joo, ingenting; som folket mest; blir ond, om man retas med henne; god igen; man kan ju inte alltid vara vid samma lynne.

FRÄMLINGEN.

Jag menar, är hon gladlynt eller tungsint?

STENHUGGARN.

När det går en väl, är hon glad, och när det går emot, är hon ledsen eller ond, som vi andra.

FRÄMLINGEN.

Ja, men, hvad har hon för sätt att vara?

STENHUGGARN.

Ja, det kommer väl på ett ut! — Men som bildad människa har hon ju ett städadt sätt, fastän, det vill säga, hon kan bli grof, hon med, när sinnet rinner på.

FRÄMLINGEN.

Det där blef jag inte slug på!

STENHUGGARN [klappar honom på axeln].

Nej, man blir inte slug på människor, herre!

FRÄMLINGEN.

Han är syperb! — Nå, hvad tycker ni om fabrikörn, min bror?

[Paus.]

STENHUGGARN.

Jo, han har ett godt sätt! Något annat vet jag inte, för det han döljer, kan jag ju inte få reda på.

FRÄMLINGEN.

Utmärkt! — Dock! Han har alltid blåa händer, men ni vet att de äro hvita inunder.

STENHUGGARN.

Men då ska' de skrapas först, och det tillåter han inte.

FRÄMLINGEN.

Godt! — Hvad är det för unga människor, som kommer där?

STENHUGGARN.

Det är trädgårdsmästarns son och min dotter, som skulle hålla bröllop i kväll, men fått det uppskjutet för eldsvådans skull. — Nu går jag, för jag vill inte genera dem. — Ni förstår, en så'n här svärfar som jag. — Farväl! [Går.]

FRÄMLINGEN [drar sig bakom värdshuset, men förblir synlig för åskådarna].

ALFRED och MATILDA [in hand i hand].

ALFRED

Jag måste hit och se på brandstället — jag måste —

MATILDA.

Hvad är det att se på?

ALFRED.

Jag har haft så ondt här i huset, så att jag önskade eld på det mången gång...

MATILDA.

Ja, jag vet att det stod och skuggade för trädgårn, och nu ska' det växa bättre, bara de inte bygger ett nytt större hus...

ALFRED.

Här är ju skönt och fritt, luftigt och soligt, och jag har hört att det skall bli gata...

MATILDA.

Då ska' ni flytta kanske?

ALFRED.

Ja, vi ska' flytta allihop, och det tycker jag om, jag tycker om nytt, jag skulle vilja utvandra...

MATILDA.

Hu nej! Vet du att våra dufvor byggde på taket här, och när det brann i natt, så flög de först rundtomkring, men när taket föll in, så for de midt i elden... De kunde inte skiljas från gamla hemmet!

ALFRED.

Men vi måste ut härifrån — ut! Far säger att jorden här är utsugen...

MATILDA.

Jag hörde att stybben efter branden skulle köras ut på landen och förbättra jorden...

ALFRED.

Du menar askan...

MATILDA.

Ja, det skall vara bra att så i askan...

ALFRED.

Ny jord är bättre...

MATILDA.

Men din far är ruinerad...

ALFRED.

Inte alls, han har pengar på banken! — Ja, han beklagar sig, det gör ju alla...

MATILDA.

Har han... Är han inte ruinerad af eldsvådan?

ALFRED.

Inte en smul! Men han är en gammal klok filur, fast han kallar sig ett nöt...

MATILDA.

Hvad skall jag nu tro på?

ALFRED.

Han har pengar utlånta till murarn här... och andra fler.

MATILDA.

Jag vet inte hvar jag är hemma? Drömmer jag? — Vi ha gråtit hela morgonen öfver din fars olycka, och öfver det uppskjutna bröllopet...

ALFRED.

Du stackars liten! Men bröllopet skall ju stå i kväll...

MATILDA.

Är det inte uppskjutet?

ALFRED.

Det är framskjutet två timmar, tills far hinner få sin nya rock.

MATILDA.

Och vi som ha gråtit...

ALFRED.

Onödiga tårar! Så mycket tårar!

MATILDA.

Det grämer mig, att de voro onödiga, fastän... tänk att svärfar kan vara så skälmaktig...

ALFRED.

Jo, det är en stor skämtare, lindrigast sagdt. — Han säger alltid han är trött, men det är bara lättja, han är så lat, så lat...

MATILDA.

Säg nu inte mera ondt om svärfar — men låt oss gå härifrån — jag måste klä mig ju, och lägga opp mitt hår. — Tänk att svärfar inte var den jag trodde — gå och spela och narras så där! — Kanske du också är så där — att man inte vet hvem du är!

ALFRED.

Det får du reda på sen!

MATILDA.

När det är för sent!

ALFRED.

Aldrig för sent...

MATILDA.

Ni är så stygga här i gården... Och nu är jag rädd för er...

ALFRED.

Inte för mig heller?

MATILDA.

Jag vet inte hvad jag ska' tro... Hvarför har du inte sagt det förr, att svärfar hade det bra...

ALFRED.

Jag ville pröfva dig, och se om du tyckte om mig som fattig.

MATILDA.

De säger så efteråt, att de vill pröfva; men därför kan jag ju aldrig tro på en människa mer.,.

ALFRED.

Gå och kläd dig nu! Jag skall beställa vagnar.

MATILDA.

Få vi vagnar?

ALFRED.

Ja visst! — Täckvagnar!

MATILDA.

Täckvagnar? Och i kväll? Å så roligt! Kom, kom fort! Vi få täckvagnar!

ALFRED [tar henne i handen och de hoppa ut].

Här har du mig! — Hej!

*

FRÄMLINGEN.

Bravo!

*

CIVIL [in, talar sakta vid FRÄMLINGEN, som svarar på samma sätt, under loppet af cirka en half minut, hvarpå Civil går].

*

FRUN [in, svartklädd; fixerar länge Främlingen].

Är detta min svåger?

FRÄMLINGEN.

Ja, det är jag. [Paus.] Motsvarar jag inte beskrifningarna, eller utmålningarna?

FRUN.

Uppriktigt sagdt: nej!

FRÄMLINGEN.

Man brukar inte göra det; och jag må bekänna, att den karakteristik jag nyss mottog öfver er person icke heller är lika med originalet.

FRUN.

Ja, mänskorna gör hvaran så orätt, och de målar om hvaran, hvar efter sin afbild...

FRÄMLINGEN.

Och de går som teaterdirektörer och utdelar roller åt hvaran; somliga ta emot rollen, andra lämna tillbaks den och föredra att improvisera...

FRUN.

Hvad har ni spelat i för fack då?

FRÄMLINGEN.

Förförarens! — Icke därför att jag varit någon; jag har aldrig förfört, hvarken flicka eller hustru, men jag blef en gång i min ungdom förförd, och därför fick jag rollen. Eget är att den tvingades på mig, så jag tog den; och jag har i tjugu år gått med förförarens onda samvete...

FRUN.

Ni var oskyldig alltså?

FRÄMLINGEN.

Jaha!

FRUN.

Så sällsamt! Min man talar än i dag om Nemesis som förföljt er, därför att ni förfört en annans hustru.

FRÄMLINGEN.

Det kan jag väl tro. — Men er man är ett ändå intressantare fall: han har gått och ljugit ihop en karaktär åt sig; inte sant, att han är feg i lifvets strider?

FRUN.

Jo, visst är han feg.

FRÄMLINGEN.

Och skryter med sitt mod, som bara är brutalitet.

FRUN.

Ni känner honom väl, ni?

FRÄMLINGEN.

Ja, och nej! — Nå, och ni har väl lefvat i den tron, att ni var ingift i en aktad familj, som alltid hedrat sig?

FRUN.

Jag har trott det till i dag morse...

FRÄMLINGEN.

Då ramla det ihop! — Hvilken väf af lögner, misstag, missförstånd! Och det skall man ta allvarsamt!

FRUN.

Gör ni det?

FRÄMLINGEN.

Ibland! Numera ytterst sällan. Jag går som en sömngångare på en taklist — jag vet att jag sofver, men jag är vaken — och jag väntar bara bli väckt.

FRUN.

Ni lär ha varit på andra sidan...

FRÄMLINGEN.

Jag har varit öfver floden, men jag minns intet annat än — att där *var* allt hvad det gaf sig ut för! Det är skillnaden!

FRUN.

När ingenting håller att ta i, hvad skall man då hålla sig till?

FRÄMLINGEN.

Vet ni inte det?

FRUN.

Säg det! Säg det!

FRÄMLINGEN.

Bedröfvelse gör tålamod; tålamod gör förfarenhet, förfarenhet gör hopp; men hoppet låter icke komma på skam.

FRUN.

Hoppet ja!

FRÄMLINGEN.

Ja, hoppet!

FRUN.

Tycker ni aldrig det är roligt att lefva?

FRÄMLINGEN.

Jo visst; men äfven det är en villa. Jag skall säga er, min svägerska, att när man är född utan hinna på ögonen, så ser man lif och människor så, som de äro... och man ska' vara en gris för att trifvas här i sörjan. — När man sett sig mätt på de blå dunster, så vänder man ut och in på ögonen och tittar sig själf in i själen. Där finns verkligen något att se på...

FRUN.

Hvad ser man där?

FRÄMLINGEN.

Sig själf! Men när man sett sig själf, så dör man!

FRUN [håller händerna för ögonen].

[Paus.]

Vill ni hjälpa mig?

FRÄMLINGEN.

Om jag kan!

FRUN.

Försök!

FRÄMLINGEN.

Vänta nu! — Nej, det kan jag inte! — Han är oskyldigt häktad; endast ni kan fria honom, men det kan ni inte. Det är ett nät som icke är bundet af människor...

FRUN.

Men han är icke skyldig.

FRÄMLINGEN.

Hvem är skyldig?

[Paus.]

FRUN.

Ingen! — — — Det var vådeld!

FRÄMLINGEN.

Jag vet det! —

FRUN.

Hvad skall jag göra?

FRÄMLINGEN.

Lid! Det går öfver! Äfven det är en fåfänglighet.

FRUN.

Lid?

FRÄMLINGEN.

Lid! Men hoppas!

FRUN [räcker handen].

Tack!

FRÄMLINGEN.

Och tag till tröst —

FRUN.

Hvad?

FRÄMLINGEN.

Att ni icke lider oskyldigt.

FRUN [böjer hufvudet och går].

*

FRÄMLINGEN [går upp på ruinen].

*

FÄRGARN [in, glad].

Går du och spökar här på ruinerna?

FRÄMLINGEN.

Spöken trifs på ruiner. — Nu är du glad?

FÄRGARN.

Nu är jag glad.

FRÄMLINGEN.

Och modig?

FÄRGARN.

Hvem skulle jag frukta, och hvad?

FRÄMLINGEN.

Jag märker af din glädje, att du är okunnig om en viktig omständighet... Har du mod att bära en motgång?

FÄRGARN.

Hvad är det om?

FRÄMLINGEN.

Bleknar du?

FÄRGARN.

Jag?

FRÄMLINGEN.

En stor motgång!

FÄRGARN.

Säg ut!

ERÄMLINGEN.

Den civile polismannen var nyss här, och meddelade mig... mellan fyra ögon...

FÄRGARN.

Hvad?

FRÄMLINGEN.

Att assuransafgiften aflämnades två timmar för sent...

FÄRGARN.

Kors i... hvad säger du? — Jag skickade ju min hustru med pengarna!

FRÄMLINGEN.

Men hon skicka' bokhållarn... och han kom för sent!

FÄRGARN.

Då är jag ruinerad!

[Paus.]

FRÄMLINGEN.

Gråter du?

FÄRGARN.

Jag är ruinerad!

FRÄMLINGEN.

Ja! Kan du inte bära det?

FÄRGARN.

Hva' ska' jag lefva på? Hva' ska' jag ta mig till?

FRÄMLINGEN.

Arbeta!

FÄRGARN.

Jag är för gammal; har inga vänner...

FRÄMLINGEN.

Du kanske får nu! En olycklig människa är alltid sympatisk; och jag hade mina bästa stunder i olyckan.

FÄRGARN [vild].

Jag är ruinerad!

FRÄMLINGEN.

Men i medgångens och lyckans dagar fick jag gå ensam; afunden kunde icke dölja sig under vänskapen...

FÄRGARN.

Då stämmer jag bokhållarn!

FRÄMLINGEN.

Gör inte det!

FÄRGARN.

Han skall betala...

FRÄMLINGEN.

Hvad du är dig lik! Hvad tjänar det att lefva, när du ingenting lärt!

FÄRGARN.

Jag stämmer honom, det var en skurk, han hatade mig, därför att han fick en örfil en gång...

FRÄMLINGEN.

Tillgif honom — såsom jag dig, när jag efterskänkte mitt arf.

FÄRGARN.

Hva' är det för arf?

FRÄMLINGEN.

Oförbätterlig! Obarmhärtig! Feg! Lögnaktig! — Gå i frid, broder!

FÄRGARN.

Hvad är det för arf du talar om?

FRÄMLINGEN.

Hör du, broder, Rudolf, min mors son i alla fall, du satt in stenhuggarn, därför att han raderade... väl... men du raderade i min Kristofer Kolumbus eller Amerikas upptäckande.

FÄRGARN [slagen].

Hva, hva, hva...? Kolumbus?

FRÄMLINGEN.

Ja, *min* bok, som blef din!

FÄRGARN [tiger].

FRÄMLINGEN.

Ja! Och att du bar in studentens lampa i garderoben, *det* förstår jag, jag förstår allting, men vet du att matbordet icke var af ebenholts?

FÄRGARN.

Var det inte?

FRÄMLINGEN.

Det var lönnträ!

FÄRGARN.

Lönn?

FRÄMLINGEN.

Husets ära och stolthet, värderadt till 2,000 kronor!

FÅRGARN.

Det också? Humbug det också!

FRÄMLINGEN.

Ja!

FÅRGARN.

Usch!

FRÄMLINGEN.

Skulden kvittas! Målet afskrifves, saken kan icke utredas, parterna afträda...

FÅRGARN [störtar ut].

Jag är ruinerad!

FRÄMLINGEN [tar sin krans från bordet].

Jag tänkte gå ut till körgårn med denna krans, till föräldrarnas graf; men jag skall lägga den här, på ruinen af mitt fädernehem! Mitt barndomshem!

[Gör en tyst bön.]

Och så: ut i vida världen igen, vandrare!

PRIS:

1 KRONA

Centraltryckeriet, Stockholm 1907.

